

Minna Kettunen ja Iris Mäki

**SUOMI TOISENA KIELENÄ (S2) -OPETUS
VARHAISKASVATUKSESSA**

Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia S2-opetuksesta

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieska	Aika Marraskuu 2015	Tekijä/tekijät Minna Kettunen ja Iris Mäki
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Suomi toisena kielenä (S2) -opetus varhaiskasvatuksessa – Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia S2-opetuksesta		
Työn ohjaaja Harriet Tervonen	Sivumäärä 56+1	
Työelämäohjaaja Helena Okkonen		
<p>Opinnäytetyömme aiheena oli Suomi toisena kielenä (S2) – opetus varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tehtiin yhteistyössä Kajaanin kaupungin kahden päiväkodin kanssa. Opinnäytetyömme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka toteutettiin päiväkotien henkilökunnan ryhmähaastatteluna. Haastateltavia oli yhteensä seitsemän.</p> <p>Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää Suomi toisena kielenä (S2) – opetuksen käytettävyyttä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme oli päiväkotien henkilöstöä haastatteleamalla saada selville miten S2-opetus toimii päivähoidon arjessa ja millaisia menetelmiä henkilökunnalla on käytettävissään.</p> <p>Henkilökunnan haastattelujen perusteella selvisi, että S2-opetus ei ollut kokonaisuudessaan käytössä kummassakaan päiväkodissa, vaan molemmissa siitä käytettiin poimittuja osioita muihin arjen toimintoihin sisällytettynä, yleensä yhdessä kaikkien lasten kanssa. Molemmissa päiväkodeissa kielen opetusta koitettiin sisällyttää mahdollisimman paljon perushoitilanteisiin.</p> <p>Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että päiväkotien henkilökunta kokee, että S2-opetusta on vaikeaa lähteä toteuttamaan erillisinä tuokioina vain muutaman lapsen kanssa. Henkilökunta toivoikin tietämyksen lisäämiseksi lisäkoulutusta aiheeseen liittyen ja käyttöönsä helpokäyttöisiä menetelmiä maahanmuuttajataustaisten lasten kielen tukemisen avuksi.</p>		
Asiasanat kaksikielisyys, maahanmuuttajataustainen lapsi, S2-opetus, varhaiskasvatus		

ABSTRACT

Unit Ylivieska	Date November 2015	Author/s Minna Kettunen and Iris Mäki
Degree programme Social services		
Name of thesis Teaching Finnish as a second language in early childhood education – The experiences of staff on the teaching of Finnish as a second language		
Instructor Harriet Tervonen		Pages 56+1
Supervisor Helena Okkonen		
<p>The topic of this thesis was teaching Finnish as a second language in early childhood education. The thesis was made in co-operation with two kindergartens in Kajaani. This thesis was a qualitative study and half-structured theme interviews were used as the research method. The interviews were conducted as two group interviews of the staff the day care centers. Altogether seven staff members took part in the interviews.</p> <p>The purpose of this thesis was to find out about the usability of S2-teaching in early-childhood education. The goal was to find out if S2-teaching works in day care centers and what kinds of methods the staff can use.</p> <p>Via the interviews it was found out that S2-teaching is not systematically used in either of the day care centers. Both of them utilized parts of the S2-teaching material and usually used it with all the children in the day care center in everyday actions instead of only foreign language speaking children. In the both day care centers workers tried to include language teaching into the basic care taking routines as much as they could.</p> <p>Based on this study it can be said that it is difficult for workers to arrange S2-teaching as a separate teaching session for just a few children. The staff wished for extra training to get more information about the subject. They also hoped for user friendly methods to be used to support children with immigration background in their language learning.</p>		

<p>Key words Bilingualism, immigrant child, Teaching Finnish a second language- teaching, early childhood education</p>
--

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KIELELLINEN KEHITYS	3
2.1 Kielenkehityksen vaiheet	4
2.2 Kaksikielisyys ja sen kehittyminen	6
3 MONIKULTTUURINEN PÄIVÄHOITO	8
3.1 Monikulttuurista varhaiskasvatusta ohjaavat säädökset	8
3.2 Maahanmuuttajat	9
3.3 Maahanmuuttajalapsi päivähoidossa	10
3.4 Toiminnallinen kaksikielisyys	12
4 SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETUS	15
4.1 Luonnollinen ja ohjattu oppiminen	17
4.2 S2-opetuksen järjestäminen	17
4.2.1 Kettu-testi	19
4.2.2 Lauran päivä	19
4.2.3 Repun takanasa	19
4.2.4 Halinalle-kerho	20
4.3 Dokumentointi ja arviointi	20
5 TUTKIMUSPROSESSI	21
5.1 Aiheen valinta ja tutkimuksen aikataulu	21
5.2 Tutkimusongelmat	23
5.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	23
5.4 Aineiston analysointi	25
6 TUTKIMUSTULOKSET	27
6.1 S2-opetus varhaiskasvatuksessa	27
6.1.1 Luonnollinen oppiminen	27
6.1.2 Ohjattu oppiminen	29
6.1.3 Työntekijöiden oma asenne ja käyttäytyminen	30
6.1.4 Oman kielen tukeminen	32
6.1.5 Dokumentointi ja arviointi	34
6.2 Kielen kehityksen tukemisen toimintamenetelmät	36
6.3 S2-opetuksen haasteet	38
6.4 S2-opetuksen kehittäminen	39
6.5 Johtopäätökset	41
7 POHDINTA	45
7.1 Tulosten pohtiminen	45
7.2 Tutkimusprosessin pohtiminen	48
7.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	51

7.4 Oman oppimisen arviointi	52
LÄHTEET	54
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Kielitaidon kämmenmalli	14
KUVIO 2 Opinnäytetyöprosessi	22
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Luonnollinen oppiminen	26
TAULUKKO 2. Ohjattu oppiminen	27
TAULUKKO 3. Työntekijöiden asenteen ja käyttäytymisen merkitys	29
TAULUKKO 4. Lapsen oman äidinkielen merkitys	31
TAULUKKO 5. Dokumentointi ja arviointi	33
TAULUKKO 6. Toimintamenetelmät	35
TAULUKKO 7. Haasteet S2-nopetukseen liittyen	36
TAULUKKO 8. Kehityskohteita S2-opetukseen liittyen	38

1 JOHDANTO

Yhteiskunta on muuttunut viime vuosina monikulttuurisemmaksi ja samalla myös maahanmuuttajataustaisten lasten määrä varhaiskasvatuksen piirissä on kasvanut. Tilastoiden perusteella maahanmuuttajataustaisten lasten määrä kasvaa tällä hetkellä Suomessa nopeammin kuin suomen- tai ruotsinkielisten lasten. Tästä syystä myös varhaiskasvatuksessa on herättävä ja varmistettava että myös maahanmuuttajataustaisille lapsille voidaan taata oppimisen, kehityksen ja kasvun kokonaisvaltainen tukeminen muiden lasten tapaan. Kieli on maahanmuuttajataustaisen lapsen yksi keino integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan sekä koulutuspolitiikan tavoitteena on vähemmistöön kuuluvien lasten kohdalla heidän kielensä ja kulttuurinsa sekä kaksikielisyyden ja -kulttuurin tukeminen.

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen käytettävyyttä päivähoiton arjessa. Tutkimuskysymyksinä meillä ovat seuraavat kysymykset: ”Kuinka varhaiskasvattajat kokevat S2 -opetuksen käytettävyyden maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tukemisessa?” sekä ”Millaisia kielen kehityksen tukemisen toimintamenetelmiä heillä on käytettävissään arjessa ja kuinka he kokevat niiden toimivuuden päiväkodissa?”. Opinnäytetyömme käsittelee siis S2 -opetusta varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen, laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on saada tietoa Kajaanilaisen varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksista suomi toisena kielenä -opetuksen käytettävyydestä maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tukemisessa. Opinnäytetyömme teoriatausta koostuu kielen kehityksestä, monikulttuurisesta päivähoidosta ja suomi toisena -kielenä opetuksesta. Kielen kehitystä käsittelemme toisessa luvussa, jossa käydään läpi kielen kehityksen vaiheet sekä yksikielisen että kaksikielisen lapsen kohdalla. Lisäksi samassa luvussa käsitellään kaksikielisyyttä ja sen kehittymistä. Kolmannessa luvussa kerromme yleisesti monikulttuurisesta päivähoidosta, sitä koskevista säädöksistä ja yleensä maahanmuuttajataustaisista lapsista päivähoidossa. Samassa luvussa avaamme myös toiminnallista kaksikielisyyttä. Neljännessä luvussa keskitymme S2-opetukseen ja sen järjestämiseen päivähoiton arjessa. Luvussa esittelemme myös muutamia kielen kehityksen apuna käytettäviä toimintamenetelmiä.

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen. Aiheemme lähti liikkeelle siitä, kun otimme yhteyttä Kajaanin maahanmuuttajatyönkoordinaattoriin ja saimme häneltä idean lähteä tutki-
maan varhaiskasvattajien kokemuksia S2-opetuksen käytettävyydestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimusjoukkomme koostuu kahden Kajaanilaisen päiväkodin henkilöstöstä, sekä lasten-
tarhanopettajista että lastenhoitajista. Tutkimusaineistomme keräsimme teemahaastattelui-
den avulla, jotka toteutimme henkilökunnan ryhmähaastatteluina. Toivomme, että tutkimuk-
sestamme on hyötyä sekä Kajaanin varhaiskasvatuspalveluille että myös itsellemme kun tu-
lemme tulevaisuudessa työskentelemään sosionomeina varhaiskasvatuksessa.

Tutkimustulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat S2 -opetuksen tar-
peelliseksi maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehittymisen tukemisessa. Työntekijät
myös tiedostavat S2 -opetuksen merkityksen maahanmuuttajataustaiselle lapselle. Tuloksien
mukaan heillä ei kuitenkaan ole riittävästi aikaa tai resursseja, jotta he pystyisivät järjestä-
mään S2-opetustuokioita säännöllisesti päiväkodin arjessa.

2 KIELELLINEN KEHITYS

Ajattelu, tunteiden ilmaisu, sosiaalinen vuorovaikutus ja toiminnan ilmaiseminen ovat kaikki kielenkäyttöä ja kielen avulla ilmaista omaa minää, omaa yksilöllisyyttä. Kielellä on erityinen asema lapsen kehityksessä ja oppimisessa – se on lapselle sekä oppimisen kohde että sen väline. Sen avulla tietoja hankitaan ja laitetaan muistiin. (Nurmilaakso 2011, 31.) Kieli kehittyy koko ajan ja sen kehittyminen alkaa jo ennen syntymää äidin vatsassa – lapsi kykenee kuulemaan äidin sydänäänet ja myöhemmässä vaiheessa muitakin ääniä (Hassinen, 2005, 84).

Noin neljän ensimmäisen vuoden aikana lapsi omaksuu kaikki äidinkieltensä ja kaikki lapset omaksuvat kielensä melkein samalla tavalla – vähitellen, välillä nopeammin ja välillä hitaammin. Lasten välillä voi olla suuriakin eroja siinä, milloin he sanovat ensimmäisen sanansa tai lauseensa. Kehitys lähtee äännteistä, joista muodostuu sanoja ja sanoista lauseita. Kielen kehitykseen ei riitä pelkästään synnynnäinen kyvykkyys, vaan lapsi tarvitsee ympärilleen myös kielellisen ympäristön. Kun lapsi on vuorovaikutuskontaktissa, hän omaksuu kielen jäljittelemällä. Vaikka ihmisillä on synnynnäinen kyvykkyys kielen tuottamiseen, on kielenkehityksen edellytysten, sekä biologisten, kognitiivisten että sosiaalisten, oltava kunnossa. (Hassinen 2005, 81–83.)

Biologisia edellytyksiä ovat muun muassa normaali kuulo, äänielimien, muistin ja aivojen olemassa olo, esimerkiksi jos lapsi ei kuule, hän ei voi itse puhua, sillä hän ei ole saanut siihen tarvittavaa mallia. Kun lapsella on mahdollisuus vuorovaikutukseen aikuisen kanssa, hänen puheensa, sosiaaliset valmiudet ja keskustelutaidot kehittyvät. Lapsi oppii kuinka eri puhetilanteissa tulee käyttäytyä – puheenvuoron antaminen ja odottaminen, mistä saa puhua ja mistä pitää vaieta ja miten käytetään ei-kielellistä palautetta. Kognitiiviset edellytykset tarkoittavat kykyä ottaa vastaan kieliä ja käsitellä niitä aivoissa. Lapsi omaksuu erilaisia äännteitä ja sanoja järjestelmällisesti jäljittelemällä ja tämä kognitiivinen kehitys mahdollistaa sen, että lapsi kykenee tiettyjen yhdistelmien tekemiseen, esimerkiksi siihen että hän osaa yhdistää sanan ja siihen kuuluvan äänteen. (Hassinen 2005, 82.)

Kieli on siis sekä oppimisen kohde että sen väline ja tästä syystä kieli tekee siihen liittyvästä pedagogiikasta erityisen tärkeää. Varhaiskasvatussuunnitelmassa ei ole erikseen omaa sisällöllistä orientaatiota kielelle, eikä sitä ole sijoitettu sisällöllisiin orientaatioihin. Sen sijaan se kulkee mukana kaikkialla lapsen arjessa ja oppimistilanteissa. Kieli ja vuorovaikutus ovat sisällöllisten orientaatioiden ja ominaisten tapojen toimimisen taustalla olevia läpäiseviä alustoja. Lapsi tarvitsee kasvattajia, jotka tuntevat lapsen tavan kommunikoida, jotka reagoivat lapsen kontaktialoitteisiin ja näin ollen rohkaisevat lasta vuorovaikutukseen. (Välimäki 2005, 18.)

Varhaiskasvatuksessa kasvattajien tulee luoda tilanteita, joissa tuetaan lapsen kielen kehitystä. Lapselle ominaiset tavat toimia ovat liikkuminen, leikkiminen, taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen sekä tutkiminen. Näiden kautta toimiessa lapsen kielikin kehittyy. Kasvattajien tulee tarkkailla ja tukea lapsen kielenkäyttöä näillä osa-alueilla. Lisäksi päivittäiset toimintarutiinit opettavat lapsille niihin kuuluvaa kieltä, esimerkkinä ruokailutilanteet tai vessassa käyminen. (Välimäki 2005, 17–18.)

2.1 Kielenkehityksen vaiheet

Yksi- sekä kaksikielisten lasten kielenomaksumisprosessit ovat lähes samanlaisia ja kummassakin prosessissa käydään läpi samat vaiheet. Lapset omaksuvat ensimmäiset sanansa samanaikaisesti ja muutenkin heidän kielenkehityksessään on enemmän samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksia. Yksi- ja kaksikielisten lasten kielelliset erot johtuvat enemmänkin lasten geneettisistä ja psyykkisistä ominaisuuksista. Kaksikielisille lapsille sattuu samanlaisia virheitä kuin yksikielisille lapsille, eikä tämä johdu kaksikielisyydestä. Aluksi kaksikielinen lapsi omaksuu itselleen koko kielellisen tiedon, muun muassa sanaston ja käyttää sitä yhtenä järjestelmänä. Kielien erottuminen toisistaan tapahtuu hitaasti. (Hassinen 2005, 109–110.)

Lapsi aloittaa jokeltamisen noin 7-12 kuukauden iässä. Jokeltelu on tärkeä osa kielenkehitystä, sillä sen on havaittu olevan yhteydessä ensisanojen ilmaantumiseen. Tässä iässä lapsi myös pyrkii kontaktiin toisten kanssa ja käyttää eleitä ilmaisunsa tukena. Lapsen ensimmäiset sanat ilmaantuvat noin 1-2-vuoden iässä. Sanavarasto koostuu yksilöllisesti noin sadasta kahteen tuhanteen sanaan. Tämän ikäinen lapsi ymmärtää enemmän sanoja kuin mitä itse pystyy tuottamaan ja pystyy noudattamaan lyhyitä toimintaohjeita. Lapset reagoivat oman

nimensä kuullessaan ja pysäyttävät ainakin hetkellisesti tekemisensä ei-sanan kuullessaan. (Lyytinen 2014, 54, 65.) Kaksikielisillä lapsilla jokeltelu alkaa samassa iässä ja siinä saattaa ilmetä jonkinlaista suuntautumista eri kieliin. 1-2-vuotiaalla kaksikielisellä on samanlaisia kehityssuuntia kuin yksikielisellä. Kaksikielinen lapsi osaa tässä iässä noin 10–30 merkityksellistä sanaa ja sanastoon kuuluu sanoja kummastakin kielestä. Lapsi ymmärtää myös enemmän sanoja mitä itse osaa tuottaa. (Kivijärvi & Manninen 2014, 13.)

Kolmevuotiaan sanavarasto on jo laajempi ja hän osaa yhdistellä sanoja sekä taivuttaa niitä. Keskeisellä sijalla sanavarastossa ovat substantiivit ja verbit. Neljävuotiaan lapsen puhe on jo lähes täysin ymmärrettävää. Tämän ikäinen lapsi osaa käyttää aikamuotoja, verbien erilaisia persoonamuotoja sekä adjektiivien vertailumuotoja. Edellisten lisäksi hän osaa joitakin paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä, kuten päällä, alla, edessä ja takana. Lapsen kielellistä tietoisuutta voidaan laajentaa sana- ja loruleikkien avulla. (Lyytinen 2014, 59–60, 65.) Kaksikielisen 3-4-vuotiaan lapsen puhe on melkein jo ymmärrettävää ja hänen kielensä alkavat eriytyä toisistaan. Kielten yhdistymistä esiintyy vielä kuitenkin jonkin verran. Tämän ikäinen kaksikielinen lapsi osaa myös käyttää aikamuotoja ja paikkaa ilmaisevia sanoja. (Kivijärvi & Manninen. 2014, 13.)

Lapsen ääntäminen alkaa olla jo yleiskielen mukaista viiden vuoden iässä. Lapsi osaa käyttää sanaluokan sanoja monipuolisesti ja hän hallitsee sanojen taivuttamisen ja lauseiden muodostamisen. Viisivuotiaan ilmaisut tarkentuvat eli hän osaa käyttää ajan ilmaisuja sekä paikan ja sijainnin kuvauksia. Lapsi osaa myös kertoa esineiden ja asioiden koon, värin, määrän ja muodon eli laadullinen ilmaisu alkaa olla kehittynyttä. Tarinan kerronnan ilmaisut tarkentuvat myös tässä iässä. Viisi vuotta nuoremmatkin osaavat kertoa jo tarinoita, mutta viisi vuotiaan tarinat etenevät jo johdonmukaisesti. (Lyytinen 2014, 64–65.) Kaksikielisillä lapsilla kielet ovat jo eriytyneet toisistaan tässä iässä. Lapsi käyttää eri sanaluokan sanoja ja hän hallitsee niiden taivuttamisen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt. Myös tarinan kerronta onnistuu. (Kivijärvi & Manninen 2014, 13.)

Kuusivuotiaan sanavarasto koostuu jo yli 10 000 sanasta. Lapsi ymmärtää vähitellen, että sanat muodostuvat äänneistä ja hän alkaa havaita näitä äänne-eroja ja yhdistelemään, poistamaan ja lisäämään niitä puheeseensa. Vuorovaikutuksen perustaidot lapsi omaksuu myös tässä iässä. Tämän ikäinen lapsi keskittyy kuuntelemaan, esittämään kysymyksiä ja vastaamaan niihin, puhumaan vuorotellen ja toimimaan annettujen ohjeiden mukaisesti. (Lyytinen

2014, 65.) Tässä iässä myös kaksikielinen alkaa ymmärtää ääniteitä ja omaksumaan vuorovaikutuksen perustaitoja (Kivijärvi ja Manninen 2014, 13).

2.2 Kaksikielisyys ja sen kehittyminen

Kaksikielisyystä on monia määritelmiä. Sosiologian mukaan kaksikielinen on sellainen henkilö, joka on oppinut kielet syntyperäisiltä puhujilta tai hän on käyttänyt kieliä rinnakkain. Sosiologinen määritelmä perustuu siis alkuperään. Kielitiede määrittelee kaksikielisuuden hallinnan mukaan. Kaksikieliseksi luokitellaan ne, jotka hallitsevat kummatkin kielet täydellisesti tai syntyperäisen puhujan lailla. Lisäksi kaksikieliseksi katsotaan ne, joiden kielet ovat osaamistasoltaan yhtä hyviä tai he osaavat toisen kielen kieliopillisia rakenteita. Kaksikielisyys voidaan määritellä myös kielen käytön mukaan. Tällöin puhutaan kielisosiologisesta määritelmästä. Kaksikieliseksi henkilöksi katsotaan sellainen, joka kieliään omien toiveidensa ja yhteiskunnan vaatimusten mukaan. Sosiaalipsykologia, yksilöpsykologia ja sosiologia määrittelevät kaksikieliseksi ne, jotka samaistuvat kaksikieliseksi tai kahteen kieleen ja/tai kulttuuriin. (Halme & Vataja 2011, 13–14.)

Yleensä on niin, että kaksikielisen puhujan kielet eivät ole täysin toisiaan vastaavia. Toisesta kielestä voi tulla dominoiva eli henkilö hallitsee sitä paremmin ja käyttää kyseistä kieltä enemmän. Lapselle dominoivaksi kieleksi voi muodostua se, jota hänen ikätoverinsa käyttävät ja mitä hän ympäristössään kuulee eniten. Dominoivaa kieltä on vaikea osoittaa pienen lapsen kohdalla, koska kieli on vasta kehittymässä. Lapsi voi suosia päiväkodissa toista kieltä ja esikoulussa toista. (Hassinen 2005, 18.)

Kahden tai useamman kielen omaksumisvaiheessa kielet vaikuttavat usein toisiinsa. Eniten kielten yhdistymistä tapahtuu lapsen ollessa kahden- kolmen vuoden ikäinen ja harvemmin enää lapsen neljännen ikävuoden aikana. Kielten yhdistäminen onkin osa kehitystä. Sitä saattaa tapahtua taivuttelussa, ääniteissä, lauseopissa, sanoissa sekä niiden merkityksessä. Vähitellen kumpikin kieli alkaa kehittyä asteittain omaksi järjestelmäkseen. Erottuminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteivätkö kielet vaikuttaisi toisiinsa vielä erottautumisen jälkeenkin. Tutkijat ovat erimieltä siitä, milloin kielet erottuvat ja miten lapset kielet omaksuvat. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että kielet alkavat eriytyä vasta neljännen ikävuoden aikana, kun

taas osa tutkijoista pitää kahta ikävuotta merkittävänä ikänä kielten erottumiselle. He uskovat, että jo kaksivuotias lapsi osaa pitää kahta kieltä erillään. (Hassinen 2005, 110–111, 114 & 132.)

Kaksikielisen lapsen kielen kehityksestä voidaan määritellä simultaaninen ja suksessiivinen kielenkehitys. Simultaanisesta kielen kehityksestä puhutaan silloin, kun alle kolmevuotiaan lapsen äidinkieli ja vieras kieli kehittyvät samanaikaisesti. Alussa tapahtuu niin, että lapsi ei erota kieliä toisistaan, mutta vähitellen kielet alkavat kuitenkin erottumaan toisistaan. Suksessiivisesta kielenkehityksestä puhutaan taas silloin, kun yli kolmevuotias lapsi alkaa opetella toista kieltä. Lapsi puhuu omaa äidinkieltään ennen kuin tiedostaa, että ympäristössä puhutaan muitakin kieliä. Suksessiivisessä kielenkehityksen vaiheessa lapselle voi tulla vaiheita, jolloin hän ei pyri vuorovaikutukseen toista kieltä puhuvien lasten tai aikuisten kanssa. Näitä kielenkehityksen vaiheita kutsutaan niin sanotuiksi hiljaisiksi vaiheiksi. Vähitellen vuorovaikutustilanteet kuitenkin lisääntyvät ja lapsi alkaa käyttää kielellisiä ilmaisuja. (Kivijärvi & Manninen 2014, 6.)

Lapsen kielelliseen kehitykseen vaikuttaa edellä esitetty alkamisikä ja sen lisäksi siihen vaikuttavat perheen kielenkäyttötavat. Käyttötavoissa olisikin hyvä olla johdonmukainen, jolloin perheen sisällä käytössä tulisi olla lapsen oma äidinkieli ja varhaiskasvatuksessa lapsen toinen kieli. Jos lapsen vanhemmilla on eri äidinkielet, olisi hyvä jos silloin toimittaisiin yksi kieli – yksi vanhempi periaatteella. Tämä tarkoittaa, että vanhemmat, joilla on eri äidinkielet puhuisivat lapselle omalla äidinkielellään. Kaksikielisyyden kehittymistä edesauttaa myönteinen ympäristö, lapsen mahdollisuus kuulla ja käyttää äidinkieltä ja toista kieltään luonnollisissa tilanteissa sekä vanhempien tietoisuus oman kielen merkityksestä. (Kivijärvi & Manninen 2014, 6.)

3 MONIKULTTUURINEN PÄIVÄHOITO

Monikulttuurisuus on käsitteenä monitahoinen. Sillä voidaan kuvata laajemmin yhteiskunnan tai yhteisön tasoa tai tarkemmin niiden alle kuuluvia ilmiöitä. Monikulttuurisuus-käsitteellä voidaan kertoa, että jossakin maassa asuu erilaisiin kansoihin kuuluvia ihmisiä. Monikulttuurisuudella viitataan myös jollain tavoin ihmisten välisiin suhteisiin, niin valta- ja vähemmistöryhmien kuin vähemmistöryhmienkin kesken. Lisäksi monikulttuurisuudesta puhuttaessa tulisi tarkastella myös yksittäisten ihmisten välisiä suhteita ja valtioiden välisiä sopimuksia. (Paavola & Talib 2010, 26.) Ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on lisääntynyt varhaiskasvatuksen piirissä, joten monikulttuurisuus on tullut myös osaksi lasten maailmaa. Myös media on muuttanut lasten maailmaa globaalimmaksi. (Eerola-Pennanen 2012, 233.)

Eri äidinkieltä puhuvia lapsia tuli Suomen päiväkoteihin 1990-luvulla ja eritaustaisia lapsia on päiväkodeissa tällä hetkellä enenevässä määrin. Suurin osa lapsista sijoitetaan tavallisiin suomenkielisiin päiväkotiryhmiin. Tavoitteena on, että suomea heikosti puhuvat saataisiin normaaleja ryhmiä pienempiin ryhmiin. Näin henkilökunnalla olisi voimavaroja antaa tarpeeksi huomiota jokaiselle lapselle. Tämä niin sanottu Tampereen malli, yksi lapsi vähemmän – malli, kaatuu yleensä resurssipulaan. (Hassinen 2005, 143–145.)

3.1 Monikulttuurista varhaiskasvatusta ohjaavat säädökset

Erilaiset säädökset ohjaavat monikulttuurisuuskasvatusta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet yhdessä ohjaavat kohti monikulttuurisuuskasvatusta. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa kielletään syrjintä ja vaaditaan tasa-arvoista kohtelua kaikille lapsille riippumatta lapsen tai hänen vanhempansa rodusta, ihonväristä, sukupuolesta, kielestä, uskonnosta, poliittisesta tai muusta mielipiteestä, kansallisesta, sosiaalisesta tai etnisestä alkuperästä, varallisuudesta, vammaisuudesta tai syntyperästä. Sopimuksen mukaan koulutuksen tavoitteena on kasvattaa lapsia kunnioittamaan syntyperäänsä ja elämään vastuullisesti yhteiskunnassa huomioiden rauhan, suvaitsevaisuuden, ymmärryksen, sukupuolisen tasa-arvon sekä kansakuntien erilaisuuden. Lisäksi lasten oikeuksien sopimuksessa huomioidaan se, että lapsen tulee yhdessä

muiden ryhmän jäsenten kanssa saada nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa uskontoaan ja käyttää omaa kieltään. (Eerola-Pennanen 2012, 233–234.)

Varhaiskasvatussuunnitelman yksi lähtökohta on juuri edellä esitelty YK:n lasten oikeuksien sopimus. Varhaiskasvatuksessa lapsi tulee kohdata niin, että hän tuntee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä syntyperästään. Tärkeää on myös huomioida lapsen persoonallisuus, perhekulttuuri ja yksilölliset tarpeet. Vähemmistöryhmiin kuuluvilla lapsilla on oikeus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Esiopeutuksen opetussuunnitelman perusteissa tavoitteena onkin taata kaikille tasa-arvoiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. Opetuksessa tuetaan suomen tai ruotsin kieltä ja mahdollisuuksien mukaan myös lapsen omaa äidinkieltä. Mahdollisuutta kaksikielisyyteen siis tuetaan. (Eerola-Pennanen 2012, 234.)

3.2 Maahanmuuttajat

Maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut toisesta maasta ja asuu maassa, jossa ei ole syntynyt, väliaikaisesti tai pysyvästi. Maahanmuuttaja-käsite kuvaa niin pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia kuin paluumuuttajiakin. Pakolaisaseman myöntää valtio tai Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasioiden päävaltuutettu, kun henkilöllä on perusteltu syy tulla vainotuksi rodun, kansallisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Turvapaikanhakijaksi kutsutaan henkilöä, jolla ei ole vielä pakolaisasemaa ja joka hakee suojaa tai oleskeluoikeutta toisesta maasta. Turvapaikanhakija ja pakolainen eivät siis tarkoita samaa. (Paavola & Talib 2010, 30–31.)

Siirtolainen on maahan- tai maastamuuttaja, joka muuttaa toiseen maahan pysyvästi hankkiakseen toimeentulonsa uudessa maassa. Hän jättää kotimaansa paremman tulevaisuuden toivossa. Puhutaan myös toisen polven siirtolaisista, jotka ovat tulleet uuteen maahan varhaislapsuudessa tai he ovat syntyneet uudessa maassa ja vähintään toinen vanhempi on ulkomaa-lainen. Ulkосуomalainen, joka muuttaa takaisin Suomeen, on paluumuuttaja. Paluumuuttajia ovat entiset ja nykyiset Suomen kansalaiset sekä Neuvostoliiton alueen suomalaisen syntyperän omaavat henkilöt, esimerkiksi inkerinsuomalaiset. (Paavola & Talib 2010, 30–31.)

Suomi on ollut muuttovoittoinen maa jo vuodesta 1981 ja vuonna 2012 Suomessa asui noin 260 000 ulkomaalaista. Viidellä prosentilla Suomen väestöstä on ulkomaalaista syntymäperää. Suomessa syntyneitä maahanmuuttajalapsia on arviolta 37 500 henkilöä. Heitä kutsutaan toisen polven maahanmuuttajaksi. Suomessa suurimmat maahanmuuttajaryhmät kielellisesti tarkasteltuna ovat venäjää, viroa, somaliaa, englantia ja arabiaa puhuvat henkilöt. (Söderling 2013, 19.)

3.3 Maahanmuuttajalapsi päivähoitossa

Kun lapsi puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia, viroa, romaniaa tai viittomaikieltä, katsotaan hänen silloin olevan maahanmuuttajataustainen lapsi. Maahanmuuttajataustaiseksi lasketaan myös lapset, jotka puhuvat muuta tai muita kuin edellä mainittuja kieliä tai joiden vanhemmat tai toinen heistä on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajalapsi voi olla joko maahan muuttanut tai siellä syntynyt, jonka vanhemmat tai isovanhemmat ovat maahanmuuttajia. Käsite maahanmuuttajataustainen on hieman ristiriitainen, sillä kuinka kauan ihminen on maahanmuuttajataustainen, on vaikea määrittellä. Termi on kuitenkin virallisesti käytetty. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 17.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatus on hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa lapsen perustarpeista huolehditaan ja hänet kohdataan yksilönä tarpeidensa, persoonallisuutensa ja perhekulttuurinsa mukaisesti. Maahanmuuttajataustaisten varhaiskasvatusta toteutetaan tavallisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä niin, että lapset kuuluvat ryhmään ja heidän sosiaalisia kontakteja tuetaan. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 15 & 39.)

Varhaiskasvatuksen yleisten tavoitteiden lisäksi tavoitteena ovat lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimien sekä lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistaminen. On tärkeää, että lapsi kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä edustajaksi että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen sosiaalisia suhteita, tutustumista suomalaiseen kulttuuriin ja opettaa lapselle suomen kieltä. Tärkeää on, että työntekijät tutustuvat lapsen kulttuuriin ja arvostavat sitä päivähoiton arjessa, vaikka ensisijainen vastuu kulttuurin ja

kielen säilymisestä onkin vanhemmilla. Yhdessä perheen kanssa varhaiskasvatus luo lapselle pohjan monikulttuurisen identiteetin syntymiselle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle. (Kivijärvi 2011, 247.)

Päivähoidon aloitus on merkittävä vaihe jokaisen lapsen kohdalla. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hän tuntee kuuluvansa ryhmään ja hänet hyväksytään ryhmässä. Hyvä ilmapiiri kaikkien, lasten sekä aikuisten ja lasten kesken, edesauttaa toimivaa vuorovaikutusta ja näin ollen myös maahanmuuttajataustaisen lapsen pääsyä osaksi ryhmää. Turvallisuuden tunne edesauttaa oppimista. Lapsella tulee olla voimavaroja leikkimiseen ja oppimiseen eikä hänen aikansa saa mennä asioiden varmisteluun ja hahmottamiseen. Päivähoidon aloitukseen maahanmuuttajataustainen lapsi voi tarvita aikuista rinnalleen kulkemaan. Tämä voi tarkoittaa jopa ihan kädestä kiinni pitämistä. Maahanmuuttajataustaisia lapsia tukee myös pienryhmissä toimiminen, sillä niissä voi pärjätä vähemmälläkin kielitaidolla, koska pienryhmässä aikuinen voi ohjata lasten leikkejä ja sanoittaa maahanmuuttajataustaisen lapsen toimintaa muille lapsille. (Kivijärvi 2011, 251–252.)

Kun mietitään päiväkodin toiminnan sisältöjä, tulisi niissä huomioida, että ne tukevat lapsen itsetuntoa, vertaissuhteita, kehityksen osa-alueita, vuorovaikutusta ja kielen kehittymistä. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kohdalla kieli ja sen kehittyminen tulee huomioida erityisesti päiväkodin arjessa. Päiväkodin henkilökunnan tehtävänä on järjestää maahanmuuttajataustaisille lapsille Suomi toisena kielenä -opetusta. Lisäksi tulee huomioida, että maahanmuuttajataustaisen lapsen tulee päästä osaksi ryhmän toimintaa riippumatta hänen kielen tasonsa ja että kaikki arjen tilanteet tulisi nähdä kasvatuksellisinä tilanteina. Päiväkodin toiminnoista liikunta, musiikki ja rakenteluleikit ovat hyviä esimerkkejä, joihin on helppo osallistua ilman kieltä. Toisto, selkeys, toiminnallisuus ja havainnollistaminen auttavat myös lasta ymmärtämisessä. (Kivijärvi 2011, 250 & 252.)

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävä työ on yleensä haastavampaa kuin suomenkielisten perheiden kanssa. Heidän kanssaan ei yleensä ole yhteistä kieltä ja keskustelut kasvatuseriaatteista voivat tarvita enemmän yhteistyötä ja saattavat viedä enemmän aikaa. Lisäksi maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla tulee huomioida lapsen oma äidinkieli ja kulttuuri sekä suomen kielen opettaminen. Paljon eri kielitaustaisia lapsia sisältävä lapsiryhmä onkin haaste sekä pedagogiselle suunnittelulle että toiminnalle. Tärkeää on kuitenkin huomata lapsi maahanmuuttajataustansa takaa. Kyse on loppupeleissä vuorovaikutuksesta ja

ihmisten kohtaamisesta. Lapset ovat lapsia tarpeineen taustastaan huolimatta ja tausta ei kerro mitään siitä, miten vanhemmat lasten kanssa toimivat. (Kivijärvi 2011, 258.)

3.4 Toiminnallinen kaksikielisyys

Maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys. Se tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä. Vaikka kielissä ei olisi saavutettu samaa tasoa osaamisen suhteen, pystyy lapsi vaihtamaan kieliä automaattisesti. Kaksikielistä lasta rohkaistaan tuntemaan ja arvostamaan omaa kulttuuriaan ja äidinkieltään. Tämä luo pohjaa lapsen itsetunnolle ja identiteetille. (Halme & Vataja 2011, 21.)

Suomessa maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan sekä koulutuspolitiikan tavoitteena on vähemmistöön kuuluvan lapsen kielen ja identiteetin sekä kaksikielisuuden ja – kulttuurisuuden tukeminen (Hytönen, Laurell, Mannila, Marttila & Routio 2002, 32). Tavoitteena on, että lapsesta kasvaa kaksikielinen ja – kulttuurinen suomalaisen yhteiskunnan jäsen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen tutustumista suomalaiseen kulttuuriin ja kieleen sekä samalla tukea myös lapsen omaa kulttuuria. Yhdessä vanhempien kanssa varhaiskasvattajien tulee pyrkiä kohti tätä tavoitetta. Varhaiskasvattajien vastuulla on tiedottaa perheille näiden oman äidinkielen merkityksestä ja vanhempien mahdollisuuksista tukea lastaan tämän kielenkehityksessä. (Kivijärvi 2011, 246–247 & 253.)

Yksi tärkeä osa ihmisen identiteettiä on kieli ja tärkeimpänä kielenä juuri äidinkieli. Se on kieli, jonka lapsi on oppinut ensimmäisenä ja johon hän samaistuu eniten. Äidinkieli on tunteiden ja ajattelun kieli. Se on kieli lapsen ja hänen vanhempiansa välillä, jonka avulla siirretään kulttuurin tapoja ja perinteitä eteenpäin. Lapselle oman äidinkielen osaaminen on erityisen tärkeää, sillä se on perusta muiden kielten ja aineiden oppimiselle. (Hytönen ym. 2002, 31–32.)

Ensisijainen vastuu lapsen äidinkielen opettamisesta on hänen vanhemmillaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla on, että he kehottavat vanhempia puhumaan omalla äidinkielellään kotona sekä tiedottavat heitä siitä, miten kielenkehitystä voi tukea kotona. (Kivijärvi,

2011 253–254.) Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ohjata vanhempia lainaamaan oman kielen kirjoja ja äänitteitä tai he voivat antaa lainaan vanhemmille kirjan, jota on luettu päiväkodissa. Kotona vanhemmat sitten lukevat kirjan lapselleen omalla äidinkielellä. Ideaali lapsen kannalta olisi, jos hänen ryhmässään olisi omankielinen lapsi tai aikuinen. Jos tämä ei ole mahdollista, entistä enemmän korostuu vanhempien rooli äidinkielen tukemisessa. Päiväkodin rooli on olla arvostava lapsen omaa äidinkieltä kohtaan ja osoittaa kiinnostusta siihen. (Halme & Vataja 2011, 17–18.)

Varhaiskasvatuksen ympäristön ilmapiirin tulee olla arvostava ja hyväksyvä. Lapsen erilaista äidinkieltä ja kulttuuria tuodaan esiin ja ne saavat näkyä myös varhaiskasvatuksen ympäristössä, esimerkiksi erikielisenä kirjallisuutena, erikielisinä lauluina tai lasten niminä omalla äidinkielellään kirjoitettuna. Oman kielen tukemisen lisäksi toisen kielen, esimerkiksi suomen kielen, tukeminen olisi hyvä aloittaa ajoissa toiminnallisen kaksikielisyyden saavuttamiseksi. Kieli olisi opetettava asteittain lapsen kehitystasoa kuunnellen. (Hytönen ym. 2002, 32–33.)

Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on järjestää suomi toisena kielenä -opetusta. Parhaat oppimisen edellytykset luodaan turvallisella ja lapsilähtöisellä ilmapiirillä ja kun lasta arvostetaan omana itsenään, häntä kohdellaan samanarvoisena ryhmässä ja hänelle annetaan osallisuuden tunne. (Erikainen 2012, 20–21.) Suomen kielen opetuksen eli suomi toisena kielenä – opetuksen tulisi olla sekä luonnollista että ohjattua oppimista. Maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opiskelun tavoitteena on sellaisten taitojen saavuttaminen, että lapset pystyisivät toimimaan ja oppimaan suomalaisessa yhteiskunnassa. (Hytönen ym. 2002, 33.)

Maahanmuuttajataustainen lapsi oppii suomen kieltä luonnollisesti päivittäisissä vuorovaiikutustilanteissa, esimerkiksi ruokailu- ja pukeutumistilanteissa. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hänen kohdallaan korostuu luonnollinen oppiminen. Luonnollisen oppimisen lisäksi pitää olla myös ohjattua, suunnitelmallista, suomen kielen opetusta. Ohjattun oppimisen pitää olla suunnitelmallisuuden lisäksi säännöllistä ja tuokioiden aiheiden olisi hyvä olla läheltä lapsen maailmaa. Suomi toisena kielenä -opetustilanteet voivat olla pienryhmätoiminnan sisällä tapahtuvia tai yksilö- ja pariopetusta. (Kivijärvi 2011, 255–256.) Lapset oppivat hyvin leikkiessään, koska silloin he ovat kiinnostuneita oppimaan. Olisi siis

hyvä, että opetus tapahtuisi leikinomaisesti. Leikki-, peli-, ja muut toiminnalliset menetelmät mahdollistavat kasvattajan ohjata lasten kielellisiä taitoja. (Erikainen 2012, 20.)

Tärkeää on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ymmärtää oman roolinsa kielellisenä mallina ja kielenopettajana kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Työntekijöiden tulisi sanoittaa omaa toimintaansa ja käyttää puhuessaan ilmeitä ja eleitä havainnollistaakseen puhettaan. Tärkeää on myös huomioida selkeä puhetyyli ja käyttää ymmärtämisen tukena kuvia. Työntekijän tulisi myös järjestää vuorovaikutus- ja kielenoppimisen tilanteita, joissa vaihtelevat erilaiset sanastot ja kielenkäyttö. (Kivijärvi 2011, 252.)

4 SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETUS

Suomi toisena kielenä -opetus (jatkossa S2 -opetus) on yksi osa maahanmuuttajataustaisten lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on yksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen perustehtävistä. Maahanmuuttajataustaisille lapsille kuuluu muiden lasten tavoin hyvä ja laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus, jonka tulee perustua lasten tarpeisiin ja joka tulee suunnitella niiden pohjalta. (Kivijärvi & Manninen 2014, 4.) Maahanmuuttajataustaisille lapsille suomen kielen oppiminen on keskeistä, sillä kieli on tärkeä vuorovaikutuksen väline. Suomi toisena kielenä -opetus edistää maahanmuuttajataustaisten lasten koutoutumista. (Gyekye, Kurki Lounela, Roms, Sakko & Linna 2005, 4–9.) Kaikki lapset ovat oikeutettuja osallistumaan monikulttuurisuuskasvatukseen, joten myös maahanmuuttajataustaisten lasten oma kulttuuri ja tavat tulee huomioida varhaiskasvatuksessa (Kivijärvi & Manninen 2014, 4). Lapsille luodaan hyvät oppimisen edellytykset, kun häntä arvostetaan omana itsenään, kohdellaan tasavertaisena ryhmässä ja tarjotaan osallisuuden tunnetta (Polarinen & Koppinen 2011, 55).

Varhaiskasvatusympäristössä ja arjessa pitäisi olla näkyvissä jokaisen lapsen oma kulttuuri ja äidinkieli. Monikulttuurisen varhaiskasvatusympäristön lähtökohtana on hyväksyvä ja arvostava ilmapiiri, jossa jokainen saa käyttää omaa kieltään ja noudattaa omia kulttuurisia tapojaan. (Kivijärvi 2011, 254.) S2 -opetuksen tulisi tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen persoonallisuuden kehitystä siten, että se vahvistaa hänen itsetuntoaan ja identiteettiään. Tavoitteena ei ole sulattaa lasta täysin kantaväestöön, vaan antaa lapselle mahdollisuus eläminen valtaväestön keskuudessa omaa kulttuuriaan unohtamatta. (Kauhanen, Luokkanen & Manner 1998, 17.) Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden tulisi huomioida jokaisen lapsen äidinkieli ja kulttuuri. Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat tulisi myös huomioida varhaiskasvatuksen toimintaa, ympäristöä ja kasvatuskumppanuutta suunniteltaessa. Työntekijöiden velvollisuutena on myös kertoa vanhemmille lapsen oman äidinkielen tärkeydestä ja siitä kuinka tärkeää sen tukeminen on perheessä. Oman äidinkielen tukeminen on tärkeä osa kaksi- ja monikielisyyteen opeteltaessa. (Kivijärvi & Manninen 2014, 4.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tietenkin tukea lapsen omaa äidinkieltä, mutta sen ohella myös toisen kielen, suomen, oppimista. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla osallistuminen

varhaiskasvatukseen tukee heidän suomen kielen oppimistaan yhdessä toisten lasten ja kasvattajien kanssa. S2-opetuksen tehtävänä on lisätä lapsen suomen kielen taitoa ja kielellistä tietoisuutta siten, että lapsi oppii ymmärtämään ja tulemaan ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Kivijärvi 2011, 254.) Tavoitteena on siis vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä ja samalla luoda pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle (Nissilä, Vaarala, Pitkänen & Dufva 2009, 37). S2-opetuksessa tulisikin tavoitella kaikkien kielen osa-alueiden tukemista, joita ovat kuuntelu, ymmärtäminen, puhuminen sekä lukemisen ja kirjoittamisen valmiudet (Kivijärvi & Manninen 2014, 14).

Perustaksi käytännön opetukselle sekä arvioinnille voidaan käyttää kielitaidon kämmenmallia (KUVIO1), jossa sormet edustavat puhetta, puheen ymmärrystä, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksia. Peukalo kuvastaa puolestaan rakenteita ja sanastoa, jotka liittyvät muihin taitoihin olennaisesti. Kämmenmallissa kämmen kuvastaa kielitaitoa, jota tarvitaan, jotta pienemmät osat toimisivat. Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden onkin tärkeää muistaa käyttää eri kielen rakenteita ja ottaa käyttöön niitä myös omassa toiminnassaan, jotta sanaston oppittelu ei liiallisesti korostu. (Kivijärvi 2011, 255.)

KUVIO 1. Kielitaidon kämmenmalli (mukaillen Kivijärvi & Manninen 2014, 14)

4.1 Luonnollinen ja ohjattu oppiminen

Arkitilanteet tarjoavat maahanmuuttajalapselle mahdollisuuden osallistua erilaisiin kommunikointi- ja kielenkäyttötilanteisiin ja nämä ovat usein myös hyviä mahdollisuuksia harjoitella suomen kieltä. Aikuinen voi sanoittaa ja selittää asioita, esineitä tai tekemisiä lapselle. Sanoja voidaan opetella ja toistaa yhdessä esimerkiksi pukeutumis-, ruokailu-, leikki-, ja opetustuokioiden aikana. Uuden opettelussa olevan asian harjoittamista tarvitaan paljon, jotta oppimista tapahtuu. Aikuisen rooli on oppimistilanteissa tärkeä, sillä aikuisen on huomioitava, että hänen oma puheensa on riittävän selkeäsanaista ja kieliopillisesti oikeanlaista. Lauseiden on oltava yksinkertaisia ja liityttävä suoranaisesti käynnissä olevaan toimintaan. Aikuisen on myös muokattava omaa kieltään maahanmuuttajalapsen kielen tasolle sopivaksi, jotta tämä kykenisi paremmin ymmärtämään mitä aikuinen puheellaan tarkoittaa. (Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma varhaiskasvatuksessa 2012, 9.)

Lapsen on tärkeää antaa tutustua uuteen ympäristöön ja ihmisiin ajan kanssa ja opetusta annettaessa onkin hyvä lähteä liikkeelle lasta itseään lähellä olevista asioista, kuten vaatteista tai lapsen omasta kehosta. Nimeämisen ja kuvailemisen kautta lapsi oppii ja edistyessään hän alkaa ymmärtää ja käyttää itsekin aktiivisemmin suomen kieltä. (Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma 2011, 16.)

Lapsi voi siis oppia kieltä sekä luonnollisessa ympäristössä että ohjatun toiminnan kautta. S2-opetus voidaankin jakaa luonnolliseen ja ohjattuun oppimiseen. Pienen lapsen kohdalla luonnollinen oppiminen on pääosassa, sillä lapselle tärkeitä ovat päivittäiset arjen vuorovaiikutustilanteet, joissa hän samalla voi oppia kieltä. Myös leikitilanteet ovat tärkeitä luonnollisen oppimisen tilanteita. Ohjattu oppiminen tulee kysymykseen hieman isompien lasten kanssa ja sen tulee olla säännöllistä ja tarkoin suunniteltua. Oppimisen kannalta on hyödyllisintä lapsen kannalta se, että ohjatuissa tilanteissa hän pääsee toimimaan konkreettisesti ja toistamaan asioita mahdollisimman paljon. (Kivijärvi 2011, 255–256.)

4.2 S2-opetuksen järjestäminen

S2-opetusta voidaan järjestää yksilö-, pari- tai pienryhmätoimintana. Mukana voi olla pelkästään maahanmuuttajataustaisia lapsia tai sekä maahanmuuttajalapsia että suomenkielisiä

lapsia. Ryhmän koostumukseen vaikuttaa se, onko tavoitteena järjestää tuokio vain maahanmuuttajataustaisille lapsille vai onko tarkoituksena, että suomenkieliset lapset toimivat ikään kuin malleina toisille. Huolimatta ryhmän koostumuksesta, opetuksen tulee olla suunniteltua ja kestää useampia kertoja. (Kivijärvi & Manninen 2014, 15.) Yksilöllinen opetus, pienryhmätoiminta ja arjessa tapahtuva S2-opetus täydentävät toisiaan ja yhdessä ne tukevat lapsen suomen kielen oppimista parhaalla mahdollisella tavalla (Gyekye ym. 2005, 14). Kielen opettaminen edellyttää aina sen opettajalta tietoisuutta siitä, kuinka kielen oppiminen tapahtuu ja opetuksen tavoitteena on painottua sanavaraston kartuttamiseen, käsitteiden oppimiseen sekä toiminta-ohjeiden ymmärtämiseen ja niiden mukaisesti toimimiseen. Toisen kielen opetus on aina kielikasvatusta, jossa tavoitteena tulee olla lapsen kokonaisvaltainen oppiminen ja kehitys. S2-opetustuokioiden suunnittelussa onkin syytä ottaa huomioon varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot sekä lapsen luonnolliset tavat toimia. (Suomi toisena kielinä -opetussuunnitelma 2011, 16.)

S2-opetuksessa voidaan hyödyntää valmista materiaalia, joka on tarkoitettu juuri S2-opetusta varten tai sitten siinä voidaan käyttää mitä tahansa muuta yleisesti kielen kehityksen tukemista varten tehtyä materiaalia. S2-opetuksessa käyttökelpoisia materiaaleja ovat myös erilaiset leikit, laulut, lelut, pelit ja kirjat. Lisäksi erilaiset riimit, lorut, runot, laulut, lauluja ja sanaleikit auttavat maahanmuuttajalasta tutustumaan sanojen rakenteisiin ja rytmeihin. (Kivijärvi 2011, 256.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla S2-opetuksen lähtökohtana on suomen kielen tason kartoittaminen. Kielitaidon tasoa tulee kartoittaa johdonmukaisesti erilaisia tilanteita havainnoimalla. Havainnointia voidaan tehdä muun muassa päivittäistoimintojen, leikin ja ohjattujen tuokioiden aikana, jonka jälkeen havainnot lapsen kielen kehityksestä tulee kirjata ja dokumentoida. Tällä tavalla on mahdollista saada tietoa lapsen puheen kehityksestä ja sen mahdollisista ongelmista pidemmällä aikavälillä. (Kivijärvi & Manninen 2014, 15.)

Kielen kehityksen seuranta olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian siitä, kun lapsi on aloittanut päivähoitossa. Kieltä tulisikin seurata yksilöllisesti. Uutta kieltä on harjoitettava kaikissa toiminnoissa, aina arjen vuorovaikutustilanteista pienryhmätoimintoihin. Havainnoinnin lisäksi kieltä voidaan tarkkailla erilaisten tehtävien ja testien avulla. Apuna voidaan käyttää Kettu-testiä, Repun takanasa-materiaalia, Lauran päivä-kirjaa ja Halinalle-kerhoa. Myös

muiden materiaalien käyttö on mahdollista. (Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelma 2013, 7-8.)

4.2.1 Kettu-testi

Kettu-testiä voidaan käyttää 3-6 –vuotiaiden lasten, jotka ovat olleet päivähoidossa puolesta vuodesta vuoteen, kielen kehityksen tason mittarina. Sen avulla arvioidaan muun muassa nimeämistä, kielen ymmärtämistä sekä puheen ymmärrettävyyttä. Muihin testeihin verrattuna Kettu-testi on helpoin toteuttaa. Maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa testiä voidaan käyttää apuna kielen kehityksen arvioinnissa puolen vuoden välein aina siihen saakka kun lapsi on noin viiden ikäinen. (Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelma 2013, 9.)

4.2.2 Lauran päivä

Lauran päivä on suomen kielen kirja, joka on kehitetty esiopetusikäisten nimenomaan suomea toisena kielenä puhuvien lasten kielitaidon tason selvittämiseen. Se kertoo esikouluikäisen Laura-tytön normaalista päivästä, jonka kulkua voidaan seurata kuvia katselemalla. Materiaalin avulla voidaan saada tietoa maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen sanaston laajuudesta sekä kielen rakenteiden hallinnasta. Suomen kielen tason selvittäminen on hyvä tehdä hyvissä ajoin ennen kouluun siirtymistä, esimerkiksi esikouluvuoden puoli välissä, jotta tuloksia voidaan hyödyntää suomi toisena kielenä -opetuksen suunnittelussa. Kielitaidon tason selvittämisen voi tehdä joko suomi toisena kielenä -opettaja tai esiopetuksen opettaja. (Laitala 2007, 5-6.)

4.2.3 Repun takanasa

Repun takanasa- materiaali on 5-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille tarkoitettu suomen kielen kartoitusmenetelmä, jonka avulla voidaan kartoittaa puheen tuottoa ja ymmärtämistä. Sen avulla voidaan arvioida muun muassa puheen tuottoa kuvasta kertomalla sekä ohjeiden ymmärtämistä. (Monikulttuurisuus Kuopion päivähoidossa 2013, 26.)

4.2.4 Halinalle-kerho

Halinalle-kerho on puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelma, joka on syntynyt puheterapeuttien ja erityislastentarhanopettajien yhteistyönä tukemaan ja kehittämään puheen ja kielen kehitystä 3-vuotiaasta ylöspäin. Se soveltuu hyvin käytettäväksi lasten pienryhmätoimintoihin, koska sopiva lapsimäärä kerhokertaa kohden on 2-4. (Kinnunen & Viitala 2014, 29.)

4.3 Dokumentointi ja arviointi

S2-opetuksessa säännöllinen ja monipuolinen lapsen havainnointi ja dokumentointi ovat toiminnan perustana. Ne ovat pohjana S2-opetuksen suunnittelulle, järjestämiselle ja arvioinnille. Dokumentointi osana maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen kehityksen seuraamista on erittäin keskeinen varhaiskasvatuksen työntekijöiden työväline. (Kivijärvi 2011, 256.) Havainnointi tapahtuu arjessa ja siinä huomioidaan lapsen toimintaa, kehitystä ja suomen kielen oppimista kokonaisvaltaisesti. Dokumentointi onkin erittäin tärkeää, sillä kirjaamalla ylös opetustuokioiden tavoitteita, sisältöjä ja toteutusta voidaan seurata lapsen kielen kehittymistä jatkuvasti. Dokumentointi voi olla asioiden kirjoittamista, valokuvaamista tai esimerkiksi videoimista. Dokumentoinnin avulla maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen kehitystä voidaan arvioida. (Kivijärvi & Manninen 2014, 15.)

Arviointia voidaan toteuttaa yksilötyöskentelyssä tai pienryhmissä ja sen tulee olla lasta kannustavaa ja hänen positiivista minäkuvaansa tukevaa. Arviointia tulee tehdä säännöllisesti ja siitä on hyvä antaa tietoa myös lapsen vanhemmille sekä tietysti muille lapsiryhmän kasvatäjille (Gyekye ym. 2005, 18). Arvioinnissa tulee huomioida se, miten lapsen kielen eri osa-alueet ovat kehittyneet. Arvioinnin tarkoituksena on selvittää lapsen suomen kielen oppimisen taso, jonka jälkeen voidaan sitten lähteä tarkastelemaan sitä, millaisissa asioissa lapsi eniten tarvitsee tukea ja ohjausta jatkossa, eli mihin tulee siis panostaa enemmän. (Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma 2011, 17.)

5 TUTKIMUSPROSESSI

Hirsjärven ym. mukaan tutkimusprosessi jakautuu viiteen päävaiheeseen, jotka etenevät portaittain. Nämä päävaiheet ovat aihevalinta, tiedonkeruu, materiaalin arviointi, omien tulosten järjestely sekä tuotoksen kirjoittaminen. Päävaiheet voidaan Hirsjärven ym. mukaan jakaa vielä yksityiskohtaisempiin osiin, kuten aikataulun laatimiseen, aineiston analysointiin sekä tekstin viimeistelemiseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 63–64.)

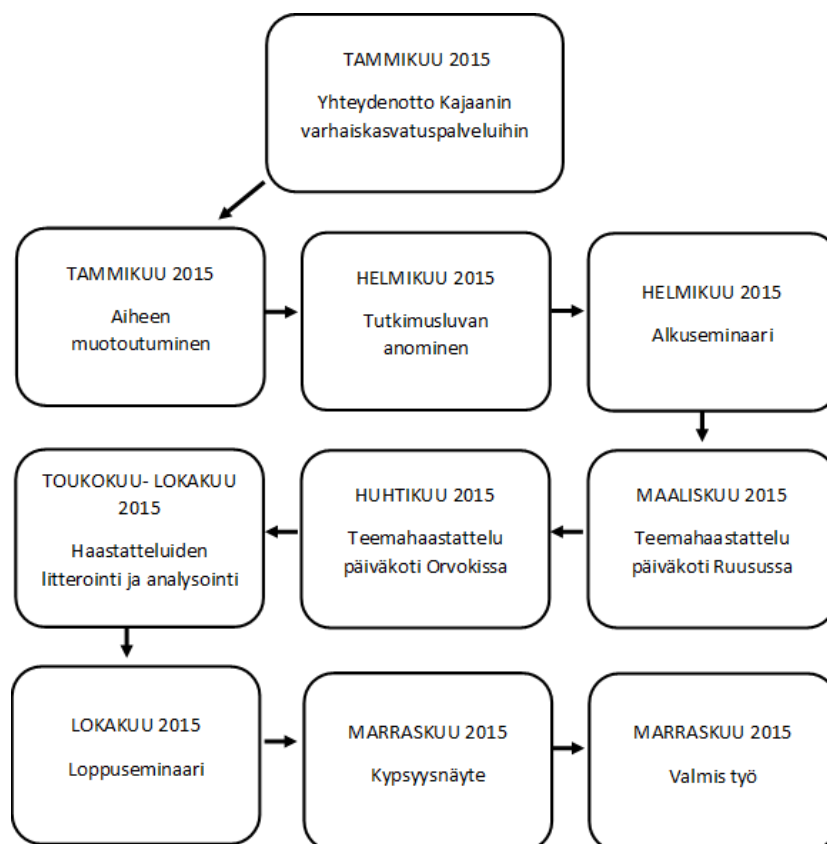
5.1 Aiheen valinta ja tutkimuksen aikataulu

Halusimme opinnäytetyömme aiheen liittyvän jollain lailla lapsiin ja mielellään juuri maahanmuuttajataustaisiin lapsiin. Päätimmekin ottaa yhteyttä Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen tulosalueen johtajaan ja häneltä saimme neuvon olla yhteydessä Kajaanin maahanmuuttajatyön koordinaattoriin. Saimme sovittua tapaamisen tammikuulle 2015 maahanmuuttajatyön koordinaattorin kanssa. Kyselimme mahdollisia maahanmuuttajalapsiin liittyviä aiheita opinnäytetyötämme varten ja ajatus opinnäytetyömme aiheesta tuli maahanmuuttajatyön koordinaattorilta, joka ehdotti, että voisimme lähteä tutkimaan S2-opetusta ja sen käytettävyyttä varhaiskasvatusympäristössä. Aihe vaikutti hyvin mielenkiintoiselta ja ajankohtaiselta, joten päädyimme tekemään opinnäytetyömme juuri tästä aiheesta. Yhteistuumin tulimme siihen tulokseen, että parhaimman tuloksen saisimme haastatteleamalla kahden Kajaanin kaupungin alaisen päiväkodin henkilökuntaa. Päiväkotien anonyymiutta suojellaksemme olemme muuttaneet päiväkotien nimet tutkimuksessamme. Kuvitteelliset nimet päiväkodeille ovat, päiväkoti Ruusu ja päiväkoti Orvokki.

Opinnäytetyömme lähti liikkeelle siis tammikuun 2015 lopulla sillä, että olimme yhteydessä Kajaanin maahanmuuttajatyön koordinaattoriin ja saimme häneltä aiheen tutkimuksellemme, joka oli hyvin mielenkiintoinen. Helmikuun aikana anoimme Kajaanin varhaiskasvatuspalveluilta tutkimuslupaa tutkimuksellemme ja pidimme myös opinnäytetyön aloitusseminaarin. Lopullisen tutkimusluvan saimme maaliskuun 2015 alussa.

Tutkimusluvan saatuamme saimme tehtyä alustavan rungon opinnäytetyöllemme ja seuraavana vaiheena olikin lähteä toteuttamaan aineistonkeruuta ja kasaamaan teoriapohjaa tutkimuksellemme. Suunnittelimme, että toteuttaisimme aineistonkeruun, joka oli tarkoituksena toteuttaa ryhmähaastatteluna, maaliskuussa 2015. Saimmekin sovittua päiväkotia Ruusun kanssa haastattelupäivän maaliskuulle ja päiväkotia Orvokin kävimme haastattelemassa henkilökuntaa heti huhtikuun 2015 alkupuolella. Molempien päiväkotien aikatauluihin sopi se, että pidimme kaksi erillistä haastattelukertaa. Päiväkotia Ruusun ensimmäisessä haastattelussa oli mukana kaksi ja toisessa yksi työntekijä päällekkäisten tapahtumien seurauksena ja päiväkotia Orvokin molemmissa haastatteluissa oli mukana kaksi henkilöä. Kaikki haastattavat suostuivat siihen, että haastattelut nauhoitettiin puhelimella.

Ryhmähaastatteluiden jälkeen vuorossa oli haastatteluiden litterointi ja niiden analysoinnin aloittaminen sekä teoriapohjaan kiinnittäminen. Työ on valmis kokonaisuudessaan marraskuussa 2015.

KUVIO 2. Opinnäytetyöprosessi

5.2 Tutkimusongelmat

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli S2-opetus ja sen käytettävyyden selvittäminen varhaiskasvatusympäristössä. Tarkoituksena oli varhaiskasvatushenkilöstöä haastatteleamalla selvittää juuri heidän näkemyksiään S2-opetuksen käytettävyydestä ja saada selville millaisia menetelmiä heillä oli käytettävissään. Näin ollen opinnäytetyömme tutkimusongelmiksi muodostuivat:

1. Miten varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee S2-opetuksen käytettävyyden maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tukemisessa?
2. Millaisia kielen kehityksen tukemisen toimintamenetelmiä työntekijöillä on käytettävissään ja kuinka he kokevat niiden toimivuuden varhaiskasvatuksessa?

5.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimusmenetelmä tarkastelee sosiaalista ja ihmisten välistä merkitysten maailmaa, jossa keskeistä on juuri ihmisistä lähtevät toiminnat, ajatukset ja kokemukset. Laadullisesta tutkimuksesta voidaankin sanoa, että sen päämääränä on selvittää ihmisten omia kuvauksia todellisuudessa koetuista tilanteista. Tavoitteena on tutkimuksen aineiston ja ihmisten kokemusten avulla luoda uusia tulkintoja aiheesta. (Varto 1992, 23–24; Vilka 2005, 98). Vilkan (2005, 100) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein haastattelua aineistonkeruumenetelmänä, sillä laadullista tutkimusta tehdessä juuri haastateltavien omakohtaiset kokemukset ovat pääosassa. Laadullisen tutkimuksen avulla ei ole tarkoitus tuottaa tilastotietoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 152).

Haastattelu voidaan menetelmänä toteuttaa hyvin monella eri tavalla, aina avoimesta haastattelusta strukturoituun haastatteluun ja yksilöhaastattelusta ryhmähaastatteluun (Vilka 2005, 100–101). Tutkimuksessamme haastateltavina toimi Kajaanin kaupungin kahden päiväkodin henkilökunta, joten aineistonkeruumenetelmäksemme valikoitui teemahaastattelu, joka toteutettiin henkilökunnan ryhmähaastatteluna.

Teemahaastattelu, josta voidaan käyttää myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu, on yksi yleisimmin käytetyistä tutkimushaastattelun muodoista. Se etenee tiettyjen yhteisten aihepiirien, teemojen ympärillä, jotka ovat kaikissa haastattelutilanteissa samanlaiset. Valittujen aiheiden tulee olla sellaisia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. (Vilka 2005, 101–102). Kysymysten tarkka muoto ja järjestys eivät ole täysin määrättyjä ja strukturoituja, mutta tärkeää on se, että haastateltava voi antaa omat vastauksensa kaikkiin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Ryhmähaastattelua voidaan käyttää silloin, kun ollaan kiinnostuneita joko yksittäisten henkilöiden vastauksista tai ryhmän yhdessä tuotetusta vastauksesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ryhmähaastattelutilanteessa apuna voidaan käyttää teemahaastattelurunkoa, mikä varmistaa sen, että kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset teemat tulee käytyä läpi. Teimme haastatteluitamme varten haastattelurungon, joka perustui ennalta suunniteltujen teemojen ympärille. (LIITE 1). Haastattelurungon avulla haastattelutilanteet etenivät ja pysyimme samalla huolehtimaan siitä, että haastateltavat pääsivät tuomaan esiin omat näkemyksensä teemoihin liittyen.

Ryhmähaastattelu on tilanne, jossa keskustellaan tutkimuksen aiheista siten, että haastateluissa on haastattelijan tai tämän tutkimuksen kohdalla haastattelijoiden, lisäksi useampi henkilö. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61–62.) Haastattelijoiden tehtävänä on saada innostettua kaikki haastattelussa mukana olevat jäsenet mukaan keskusteluun ja huolehtia että kaikki myös saavat tasavertaisesti puheenvuoroja ja pysyvät aiheessa. (Eskola & Suoranta 2000, 96–97.) Ryhmähaastattelutilanteessa haastateltavat voivat rohkaista tai itse rohkaistua muiden puheenvuoroista. Haastateltavat saattavatkin auttaa tiedostamattaan toisiaan muistamaan jotain, mikä ei välttämättä olisi yksilöhaastattelussa tullut mieleen ja toimimaan avoimemmin kuin yksilöhaastattelussa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Päädyimme ryhmähaastatteluun edellä mainittuihin asioihin tutustuttuamme. Päätökseemme vaikutti myös se, että ryhmähaastattelu mahdollistaa tiedonkeruun useammalta henkilöltä yhtä aikaa. (Eskola & Suoranta 2000, 96–97.) Koska haastateltavina toimi kahden päiväkodin henkilökunta, niin halusimme, että haastattelussa olisi kerrallaan useampi henkilö, jotta se ei veisi henkilökunnalta ja samalla myös koko päiväkotiryhmältä liikaa aikaa.

Koetimme valmistautua haastattelutilanteisiin ennalta mahdollisimman hyvin perehtyen jonkin verran teema- ja ryhmähaastatteluihin teorian tasolla. Tämän lisäksi tutustuimme muuhun teoriaan. Toteutimme haastattelut kahdessa Kajaanin kaupungin päiväkodissa, ensimmäisen päiväkotit Ruusussa maaliskuussa 2015 ja toisen päiväkotit Orvokissa huhtikuussa 2015. Molempiin päiväkoteihin oli sovittu kaksi haastattelua peräjälkeen ja ne pidettiin päiväkotien omissa tiloissa päiväkodin kannalta parhaimpaan aikaan, mikä mahdollisti hyvin ryhmähaastattelun, sillä henkilökunnan ei tarvinnut poistua päiväkodilta ja ryhmissä oli riittävästi aikuisia. Päiväkotit Ruusun ensimmäisessä haastattelussa oli mukana lastentarhanopettaja ja erityislastentarhanopettaja ja toisessa haastattelussa vain yksi lastentarhanopettaja ennalta-arvaamattomien päällekkäisyyksien vuoksi. Päiväkotit Orvokissa taas sekä ensimmäisessä että toisessa haastattelussa oli mukana lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja. Haastattelujen alussa kysyimme aina luvan haastattelun nauhoittamiseen puhelimitse.

Jokainen haastattelutilanne lähti melko hyvin käyntiin ja haastattelutilanteiden kesto vaihteli 35 minuutista 50 minuuttiin. Keskusteluissa jokainen osallistuja pääsi hyvin mukaan keskusteluun ja vapaasti tuomaan esille omia näkemyksiään teemoihin liittyen. Kokonaiskestoltaan haastatteluihin kului aikaa noin kolme tuntia.

5.4 Aineiston analysointi

Haastattelutilanteiden jälkeen litteroimme haastattelut sanasta sanaan puhelimitse tekstinkäsittelyohjelmalla. Litteroinnilla tarkoitamme aineiston, tässä tapauksessa haastatteluiden, tarkempaa käsittelyä ja puhtaaksikirjoittamista juuri samassa muodossa kuin mitä aineisto nauhalla on (Eskola & Suoranta 2000, 150). Tarkoituksenamme oli litteroida haastattelut mahdollisimman pian niiden toteuttamisen jälkeen, jotta ne olisivat vielä mahdollisimman hyvin muistissa. Haastatteluja oli suhteellisen helppo kirjoittaa puhtaaksi, sillä päällekkäistä puhumista niissä ei juuri ollenkaan ollut, mikä varmasti ainakin osaltaan johtui siitä, että haastateltavia ei ollut kuin aina kaksi kerrallaan. Litteroitua tekstiä tuli useamman kymmenen sivun verran ja tutkimuksemme kannalta turhaa materiaalia syntyi melko vähän.

Koska toteutimme haastattelut teemahaastatteluina, perehdyimme puhtaaksikirjoitettuihin haastatteluihin tutkimuskysymystemme ja haastatteluja varten tekemämme teemahaastattelurungon avulla. Saimme tällä tavalla nostettua esiin eri haastatteluissa ilmi tulleita asioita

teemoihin liittyen, joista osa nousi esille useammassa eri haastattelussa ja osa vain yhdessä haastattelussa. Teemoihin jakamista tehdessämme pystyimmekin poimimaan esiin nousseita tutkimustuloksia, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiimme ja haastattelurunkoon.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien kokemuksia S2-opetuksen käytettävyydestä päiväkodin arjessa sekä millaisia kielen kehityksen tukemisen toimintamenoitelmia heillä käytettävissään ja kuinka he kokevat niiden käytettävyyden arjessa. Tutkimuskohteena olivat Kajaanin kaupungin kaksi päiväkotia. Päiväkotien varhaiskasvattajista muodostettiin kaksi ryhmää, joita haastateltiin.

6.1 S2-opetus varhaiskasvatuksessa

Molemmissa päiväkodeissa S2-opetusta on ollut jo jonkin aikaa. Päiväkoti Ruusussa haastateltavat eivät muistaneet tarkalleen, milloin S2-opetus on ensimmäisen kerran tullut heidän päiväkotiansa. Omien sanojensa mukaan se on ollut käytössä päiväkodissa jo kauan ja materiaalia on ollut mahdollisuus käyttää ja tilata. Päiväkoti Orvokissa haastateltavat muistelivat, että S2-opetus on ollut heidän päiväkodissaan suunnilleen 90-luvulta lähtien, jolloin ensimmäiset maahanmuuttajataustaiset lapset tulivat. Silloin ei kuitenkaan vielä puhuttu suoranaisesti S2-opetuksesta vaan maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehittämisestä.

6.1.1 Luonnollinen oppiminen

Haastatteluista kävi ilmi, että luonnollinen oppiminen korostuu ohjattua oppimista enemmän molemmissa päiväkodeissa ja suomen kielen opettaminen painottuukin enemmän luonnollisiin, arkisiin tilanteisiin. Ruokailuja, pukeutumistilanteita ja aamupiirejä käytetään hyväksi kielen opettamisessa, esimerkiksi pukeutumistilanteessa lapselle kerrotaan konkreettisesti, että tämä on sukka, joka laitetaan jalkaan. Tällä tavoin lapsi oppii kielen kehityksen ohella myös esineiden ja asioiden käyttötarkoituksia. Molempien päiväkotien kohdalla haastattelussa tuli esille myös se, että luonnollinen oppiminen korostuu etenkin pienillä lapsilla, kun taas isommilla lapsilla erinäiset tuokioidet ovat tärkeämpiä. Pienten lasten kohdalla kun kieli ei ole vielä täysin kehittynyttä tai se voi puuttua vielä kokonaan. Maahanmuuttajataustaisen lapsen tullessa hoitoon alle kolmivuotiaana hänen suomen kielensä kehittyy kantasuomalais-

ten tavoin heidän kanssaan toimiessa. Pääseminen osaksi leikkiin koettiin tärkeäksi väyläksi suomen kielen oppimiselle, sillä leikki-tilanteissa pienet lapset opettavat kieltä toinen toisillensa.

Ja sit se on vähän erilaista, et mitä pienemmästä lapsesta on kyse niin sen enemmän on just nämä arkirutiinit ja perushoitotilanteet ja sitten kun siellä on paljon muitakin lapsia, jotka opettelevat puhumaan, niin se tulee siinä samalla, kun ollaan tuolla yksi-vuotiaiden ryhmässä ja alle kolmivuotiaiden ryhmässä.

Tärkeäksi molemmissa haastattelukohteissa koettiin se, että arjen tilanteissa aikuisen tulee tehdä itsensä ymmärretyksi ja panostaa vuorovaikutukseen lasten kanssa. Toisessa päiväkohteista aikuiset käyttivät joka tilanteessa kuvia ja toimintatauluja apunaan saadakseen lapset ymmärtämään asioita, esimerkiksi kun leivotaan tai askarrelleen niin työn eri vaiheet käydään läpi kuvien avulla. Myös lauluja opeteltaessa voidaan käyttää kuvia apuna. Toisessa päiväkodissa taas kuvia ei käytetä joka tilanteessa, vaan ne ovat käytössä vain osassa toimintoista.

Päiväkodin työntekijät kokivat, että suomen kielen opettamisen sisällyttäminen normaaleihin arjen tilanteisiin, on heille työmenetelmänä helpoin, sillä silloin mukana voi olla tarvittaessa koko lapsiryhmä tai ainakin osa lapsista, eikä kenenkään tarvitse irrottautua ryhmästä erilleen yhden tai kahden lapsen kanssa. Tällöin koko ryhmä hyöttyy opetustilanteesta, joka voidaan saada aikaan ilman ennalta suunniteltua tuokiota. Arjen tilanteissa osa haastateltavista koki myös saavansa paremmin suoran kontaktin lapseen.

TAULUKKO 1. Luonnollinen oppiminen

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Merkitys	<ul style="list-style-type: none"> • alle 3-vuotiaat hyötyvät eniten, kun heillä ei vielä ole puhetta 	<ul style="list-style-type: none"> • korostuu pienten lasten kohdalla • työmenetelmänä helpoin -> useampi lapsi voi olla mukana
Käyttötilanteet	<ul style="list-style-type: none"> • toimintataulut ruokailussa -> sanojen ja sanaston opettelu • toimintataulut leikeissä -> sanojen ja sanaston opettelu • lapsen kiinnostuksen kohteiden hyödyntäminen arjen opetuksessa (esim. laulu-> laulun sanat) 	<ul style="list-style-type: none"> • arjen tilanteet eniten käytössä • arkirutiinit ja perushoitotilanteet • kielen oppiminen leikissä -> pienet opettavat toinen toistaan • leikkitalanteet
Aikuisen rooli	<ul style="list-style-type: none"> • tarjota vaihtoehtoja toimintaan 	<ul style="list-style-type: none"> • suora kontakti lapseen • opettamisen sisällyttäminen normaaliin arkeen

6.1.2 Ohjattu oppiminen

Kummassakaan päiväkodissa varhaiskasvatuksen henkilöstö ei järjestänyt S2-tuokioita systemaattisesti eikä materiaaleja käyty järjestelmällisesti läpi alusta loppuun. Molemmissa päiväkodeissa kuitenkin hyödynnettiin S2-materiaaleista poimittuja osia työn ja toiminnan suunnittelussa. Haastateltavat toivat esiin, että he ottavat sellaisia osia materiaalipaketeista käyttöönsä, joita he kokevat mieleisikseen. Toisessa päiväkodissa ajatuksena oli myös, että joissakin tilanteissa systemaattisella materiaalin hyödyntämisellä olisi kyllä käyttöä, jos vain sille olisi järjestettävissä riittävästi aikaa. Haastateltavat kertoivatkin, että tuokiot järjestettiin resurssipulan takia yleensä niin, että tuokioissa on mukana maahanmuuttajataustaisen lasten lisäksi myös kantasuomalaisia lapsia.

Et vähemmälle painottuu, et ois näitä s2-opetustuokioita. Et ne jää vähemmälle, ja sitten niitä niinku ympätään, et niissä, kuten esimerkiksi kilissäkin voi olla useampiakin lapsia mukana, ettei pelkästään maahanmuuttajalapsi. Eikä semmosia resursseja meillä oo.

Päiväkodeissa koettiin, että ryhmissä saisi olla oma erillinen työntekijä, joka järjestäisi vain maahanmuuttajataustaisille lapsille tarkoitettuja tuokioita. Päiväkoti Ruusun haastateltavat

toivat myös esiin sen, että työntekijän olisi pystyttävä perehtymään hyvin materiaaleihin ennalta ja pystyttävä sen lisäksi myös organisoimaan erillisten tuokioiden järjestäminen, kuten kuka ne toteuttaa, kenelle ne pidetään ja mistä niihin otetaan aika. S2-opetustuokioiden järjestäminen ja suunnitteleminen koettiin siis enemmän aikaa vieväksi kuin muut päiväkodin toiminnat ja arjen tilanteet.

TAULUKKO 2. Ohjattu oppiminen

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Merkitys	<ul style="list-style-type: none"> • isommille lapsille 	<ul style="list-style-type: none"> • yli kolme-vuotiaiden kanssa helpompi toteuttaa
Käyttö-tilanteet	<ul style="list-style-type: none"> • ei varsinaista S2-pakettia käytössä -> joskus voisi olla hyödyllinen • yksittäisten osioiden käyttäminen • vaatii enemmän suunnittelua ja aikaa kuin arjen tilanteet 	<ul style="list-style-type: none"> • systemaattiset S2-opetustuokioiden vähemmän käytössä • useampia lapsia mukana tuokioilla -> maahanmuuttaja- ja suomalaislapset sekaisin
Aikuisen rooli	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuminen materiaaliin -> käyttöönotto • organisointi -> kuka, mitä, kenelle, milloin? 	<ul style="list-style-type: none"> • tuokioiden suunnittelu

6.1.3 Työntekijöiden oma asenne ja käyttäytyminen

Kummankin päiväkodin työntekijät olivat tietoisia oman käyttäytymisensä ja asenteensa merkityksestä lapsen kielen kehittymiseen. Päiväkoti Ruusun työntekijät olivat sitä mieltä, että oman käyttäytymisen ja asenteen merkityksen ymmärtäminen on tärkeä osa omaa työtä ja ammatti-identiteettiä. Päiväkoti Orvokin työntekijät taas kokivat avoimen ja myönteisen asenteen tärkeäksi. Heidän mielestään olisi aina muistettava, että kantasuomalainenkaan lapsi ei opi kieltä silmän räpäyksessä, joten sitä ei sovi odottaa myöskään maahanmuuttajataustaisen lapsen kohdalla. Lapselle on haastateltavien mukaan annettava aikaa harjoitella ja henkilökunnan tulee olla sen suhteen kärsivällisiä ja annettava tilaa oppimiselle ja ymmärrykselle.

Et ei vaadita sitä että kaikki asiat toimii, kun se on viikon tai kaks ollut täällä, vaan se tarvii sen oman ajan.

Molemmissa päiväkodeissa painotettiin aikuisen selkeää ja hidasta puhetta sekä kirjakielen käyttöä. Tärkeänä pidettiin myös lyhyillä lauseilla puhumista, koska lapsi ei muuten pääse keskusteluun mukaan, jos aikuinen puhuu hänelle liian pitkillä lauseilla. Päiväkoti Orvokissa painotettiin myös toiston merkitystä. Tärkeää olisi toistaa oma sanottu asiansa, jos huomaa ettei lapsi ymmärtänyt ensimmäisellä kerralla. Lisäksi päiväkotit Orvokissa painotettiin sitä, että jos ja kun lapsi sanoo jonkun asian väärin, niin aikuinen korjaa asian myönteisellä tavalla. Jos lapsi sanoo jonkun asian väärin, niin siihen ei heti perään sanota ei, vaan lapselta kysytään, että tarkoittiko mitä asiaa. Tämän lisäksi on hyvä sanoa oikea vaihtoehto.

Annetaan sille se oikea mahdollisuus kuulla se oikea vaihtoehto, mutta annetaan myös se tunne ettei lapsi tehnyt väärin.

TAULUKKO 3. Työntekijöiden asenteen ja käyttäytymisen merkitys

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Merkitys	<ul style="list-style-type: none"> • osa ammatti-identiteettiä • tärkeä osa työtä 	
Huomioitavaa	<ul style="list-style-type: none"> • huomion kiinnittäminen äänenpainoon sekä selkeään, rauhalliseen ja ilmeikkääseen puheeseen • napakat ja selkeät ohjeet -> ei liiallista selittämistä • tuntosarvet pystyssä • puheen oltava hidasta 	<ul style="list-style-type: none"> • avoin ja myönteinen asenne • kärsivällisyys • selkeä ääntäminen ja kirjakieli • lyhyet lauseet puheessa
Keinot	<ul style="list-style-type: none"> • tasavertainen kohtaaminen • panostus siihen, että asioita voi tehdä oikein monella eri tavalla • saadun palautteen hyödyntäminen • mallina oma käyttäytyminen • kuvat ja viittomat puheen apuna 	<ul style="list-style-type: none"> • oppimiselle annettava aikaa • katsekontakti ja lapsen kohtaaminen • palautteenanto tiimeissä ja palavereissa • ymmärrykselle annettava tilaa

6.1.4 Oman kielen tukeminen

Kummassakin päiväkodissa tiedostettiin tärkeäksi asiaksi lapsen oman kielen tukemisessa se, että vanhempia tulee tiedottaa oman äidinkielen käyttämisestä kotona. Varhaiskasvatuksen henkilökunta tiedottaakin molemmissa päiväkodeissa vanhempia siitä, että lapsen suomen kielen oppimisen kannalta on tärkeää, että kotona puhutaan omaa äidinkieltä perheenjäsenten kesken. Päiväkodin tehtävänä on suomen kielen opettaminen. Päiväkoti Orvokin yksi varhaiskasvattajista kertoi työssä tulevan eteen monesti tilanteita, joissa vanhemmat ajattelevat, että lapsen on opittava suomen kieli ennen omaa kieltä, vaikka asian tulisikin olla aivan päinvastoin. Tällaisissa tilanteissa työntekijöiden on erittäin tärkeä korostaa maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhemmille, että heidän tehtävänä ei ole opettaa lapselleen suomen kieltä. Vanhemmat kun harvoin itsekään osaavat uutta kieltä kovin hyvin, jolloin

riski väärin opettamiselle olisi todella suuri. Haastateltavien mukaan erityisen tärkeää oman kielen puhumisesta on tiedottaa niitä vanhempia, joiden lapsilla on erityisvaikeuksia kielenkehityksessä.

Omalla kielellä puhumisen tärkeyden tiedottamisen lisäksi haastateltavat tiedottivat molemmissa päiväkodeissa vanhempia mahdollisuudesta lainata oman kielistä kirjallisuutta lähikirjastoista. Yhden työntekijän mukaan vanhemmilla on oikeus vaatia kirjallisuutta omalla esimerkiksi kurdin kielellä. Kirjastopalveluiden lisäksi varhaiskasvattajat tiedottivat maahanmuuttajataustaisia vanhempia erilaisista yhteisöllisistä toiminnoista, esimerkiksi lapsi- ja kielikerhoista. Päiväkoti Ruusun työntekijät toivat esiin sen, että vanhempien tiedottaminen on työntekijöiden velvollisuus, sillä se kuuluu olennaisena osana työnkuvaan.

Molemmissa päiväkodeissa lapsen oman kielen merkityksen korostaminen lapselle itselleen koettiin tärkeäksi. Lapselle haluttiin antaa kuva siitä, että ei ole väärin tuoda esille omaa äidinkieltä ja kulttuuria, vaan se on ennen kaikkea mahdollisuus. Lapsi halutaan saada tietoiseksi oma kielen ja sen ylläpitämisen tärkeydestä. Myös muille lapsille kerrotaan maahanmuuttajataustaisen lapsen olevan kotoisin toisesta maasta ja puhuvan sen maan kieltä, jotta kaikki lapset oppisivat ymmärtämään että kaikki ihmiset eivät ole samanlaisia eikä heidän tarvitsekaan olla.

TAULUKKO 4. Lapsen oman äidinkielen merkitys

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Lapsen kohdalla	<ul style="list-style-type: none"> • puhutaan lasten kanssa mikä on kenenkin kotikieli • lapselle tiedoksi oma kieli ja sen tärkeys 	<ul style="list-style-type: none"> • oman kielen ja kulttuurin arvostus ja ylläpito
Vanhempien kohdalla	<ul style="list-style-type: none"> • vanhemmille tieto omasta kielestä ja sen puhumisen tärkeydestä • oman kielen puhuminen ja sen vahvistaminen • vanhempien tukeminen oman kielen käyttöön kotona -> päiväkodissa suomen kieli • kertoa mahdollisuudesta lainata oman kielen kirjallisuutta kirjastoista • vanhempien oikeus vaatia oman kielen kirjallisuutta • tuoda tietoon vapaa-ajan mahdollisuuksista • kielikerhoista kertominen • vasu-keskustelut, puhelintulkkaukset ja muut palaverit omalla kielellä 	<ul style="list-style-type: none"> • vanhemmille painotetaan omaa kieltä ja että sitä kannattaa puhua kotona • oma kieli on ensisijainen ja tärkeä kieli oppia • vanhemmille korostettava, että oma kieli on tärkeää oppia ennen suomen kieltä -> monesti vanhemmilla vääränlainen kuva • oman kielen osaamisen jälkeen helpompi oppia suomea • lapsi oppii päiväkodissa suomen kielen -> vanhempi ei opeta suomen kieltä

6.1.5 Dokumentointi ja arviointi

Kummassakin päiväkodissa käytetään dokumentointia apuna työssä. Dokumentointi koettiin päiväkotia Ruusun keskeiseksi asiaksi työssä. Osa haastateltavista kuitenkin koki molemmissa haastattelukohteissa, että omalla kohdalla dokumentointi on melko vähäistä joko kiireen tai osaamattomuuden johdosta. Yksi haastateltava kertoikin kuuntelevansa ja sen jälkeen miettivänsä kuultua asiaa, mutta sanoi tehtyjen havaintojen ylös kirjaamisen monesti jäävän tekemättä ja asian jäävän usein muistin varaan. Toinen työntekijä taas kertoi kirjaavansa aina ylös konkreettisia ja tärkeitä havaintoja, joita on tehnyt, esimerkiksi siitä milloin maahanmuuttajataustainen lapsi alkaa tuottaa sanoja. Haastateltava mainitsi tällaisessa tilanteessa kirjanneensa ylös lähtötilanteen ja sen miten asia on edennyt jatkossa.

Minusta se on semmoinen keskeinen asia, et kirjaa semmoisia tärkeitä huomioita ja laittaa ylös esim. jos maahanmuuttajataustainen lapsi alkaa tuottaa puhetta, niin laittaa sen ylös. Koska sielläkin on niin laaja skaala, et toinen puhuu tuosta

Päiväkoti Ruusussa osa haastatelluista kertoi, että heillä dokumentointi on käytössä systemaattisesti. Heillä käytetään myös lasten sadutusta viikoittain, jota voidaan käyttää apuna minkä tahansa toiminnan yhteydessä. Työntekijöiden mukaan sadutuksen avulla on helppo seurata lapsen kielen kehitystä, sillä sen avulla pystyy huomaamaan lapsen kehityksen esimerkiksi syksyn muutamasta sanasta kokonaisiksi lauseiksi kevääseen mennessä. Päiväkodilla oli myös käytössä lasten omat kansiot, joihin kerätään kaikki lasta koskeva materiaali koko päiväkotiajalta.

Varsinaista virallista arviointimenetelmää ei kummallakaan päiväkodilla ollut käytössä, mutta molemmissa käytettiin valtakunnallisia kettu- ja lumiukkotestejä lasten kielen kehityksen arvioimisessa. Testejä käytettiin sekä kantasuomalaisten että maahanmuuttajataustaisten lasten kielen tason mittaamisessa. Maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työntekijät kertoivat tekevänsä usein niin, että testin tekemistä viivästyttiin tarkoituksella suositellusta ajankohdasta. Esimerkiksi kettu-testi on tarkoitettu kolmivuotiaille, mutta jos maahanmuuttajataustainen lapsi on viisivuotias ja asunut Suomessa vasta vähän aikaa, niin hänelle voidaan tehdä kettutesti vaikka ikänsä puolesta lapselle voisi tehdä jo lumiukkotestin. Päiväkodeissa huomioitiin siis lapsen tausta. Kaksi varhaiskasvattajaa päiväkotia Orvokista mainitsivat käyttäneensä myös Lauran päivä-materiaalia lapsen kielen kehityksen arvioinnissa, mutta kokeneensa testin kuitenkin liian raskaaksi päiväkotikäiselle.

Edellisten lisäksi arvioinnin mittareina päiväkodeissa käytettiin lasten omia kertomuksia ja vanhempien kanssa keskusteluissa saatua tietoa lapsen oman kielen kehityksestä. Haastattelussa tuli ilmi, että päiväkodeissa tarkkailun alla oli enimmäkseen lasten suomen kielen taito ja vanhemmilta toivottiinkin apua lapsen oman äidinkielen tason seurannassa. Päiväkoti Orvokissa oli joskus myös käytetty apuna tulkkia, joka oli tullut leikkutilanteeseen kuuntelemaan lapsen puhetta, kun vanhemmat eivät olleet osanneet kertoa lapsen kielen kehityksestä päiväkodille. Tulkkia oli käytetty siitä syystä, että varhaiskasvattajat saivat selville lapsen oman kielen kehityksen tason.

Molemmissa päiväkodeissa dokumentointi ja arviointi koettiin hyvin tärkeiksi menetelmiksi. Niiden avulla työntekijöillä on mahdollisuus oppia tuntemaan lasta paremmin ja tarkkailla hänen kielen kehitystään vuodesta toiseen.

TAULUKKO 5. Dokumentointi ja arviointi

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Dokumentointi	<ul style="list-style-type: none"> • käytössä koko ajan • keskeinen asia • itse olen hirmu huono dokumentoimaan 	<ul style="list-style-type: none"> • huonosti käytössä • osaamattomuus
Miten käytetään	<ul style="list-style-type: none"> • arjen tilanteissa konkreettisten asioiden ylös kirjaaminen -> pohja arvioinnille • todella paljon käytetään sadutusta, jopa viikoittain -> hyödyntäminen mihin vain • lasten omat kansiot -> koko päiväkotiaika dokumentoidaan • valokuvat • lapselle ja aikuiselle tärkeä -> oppii tuntemaan lasta 	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentointi korvataan usein kuunteluna ja miettimisenä • vasun kautta käytössä
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • ei varsinaista arviointimenetelmää 	
Miten käytetään	<ul style="list-style-type: none"> • Kettu ja Lumiukko • lasten kertomukset • neuvolan kanssa yhteistyö • arviointi vasukeskusteluissa tärkeää • arviointia tärkeä käydä läpi vanhemman kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • Kettu, Halinalle, Kili

6.2 Kielen kehityksen tukemisen toimintamenetelmät

Haastatteluissa ilmeni, että haastateltavat käyttävät samoja menetelmiä sekä kantasuomalaisen että maahanmuuttajataustaisten lasten, etenkin alle kolmevuotiaiden kanssa. Menetelminä toimivat erilaiset laulut, leikit, lorut, kuvat ja viittomat. Suurin osa haastateltavista

mainitsi erityisesti kuvien käytön kielen kehityksen tukemisessa. Varsinkin päiväkotit Ruusussa haastateltavat kertoivat käyttävänsä erityisen paljon kuvia. Laulut ja leikit on kuvitettu ja leivonta- tai askartelutuokioiden aikana työvaiheet käydään läpi kuvien avulla. Myös päivästruktuurit ovat seinällä kaikkien nähtävillä.

Erilaisia materiaalipaketteja, joita haastateltavat kertoivat käyttäneensä molemmissa päiväkodeissa kielen kehityksen tukemiseksi, ovat muun muassa Lauran päivä-materiaali, Halinalle-kerho, Kili-ohjelma, kettu- ja lumiukkotestit, Aamu-kirja, Papunet, sekä Repun takanasa-materiaali. Haastatteluhetkellä päiväkotit Ruusussa ei ollut käytössä mitään varsinaista S2-pakettia. Heillä oli ollut aikaisempina vuosina käytössä Lauran päivä- ja Repun takanasa-materiaalit, jotka ovat maahanmuuttajataustaisille lapsille tarkoitettuja. Päiväkotit kaksosessa haastateltavat mainitsivat käyttäneensä myös Lauran päivä- materiaalia sekä Halinalle ja Kiliä, jotka eivät kuitenkaan ole varsinaisesti maahanmuuttajataustaisille lapsille suunnattuja kielen kehityksen tukemisen materiaaleja. Mikään mainituista paketeista ei ollut haastatteluhetkellä käytössä myöskään päiväkotit Orvokissa.

Et kaikkein eniten on varmaan nämä normaalit arjen tilanteet, jossa sitä sitten painotetaan semmosen lapsen kohdalla, et vähemmälle jää nämä niinku S2-tuokit. Ohjatut tuokit, niitä on hirveen vaikeeta tällä järjestää kun siihen pitää irrottautua siitä muusta ryhmästä.

Kummassakaan päiväkodissa varsinaisia S2-tuokioita ei haastatteluhetkillä ollut siis käytössä systemaattisesti. Haastateltavat kuitenkin kertoivat, että erilaisia tuokioita järjestetään, mutta ne eivät ole suunnattuja pelkästään maahanmuuttajataustaisille lapsille, vaan niissä on mukana sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajataustaisia lapsia. Tuokioiden sisällöt eivät myös ole suoraan mistään S2-materiaalipaketista, vaan sieltä on voitu hyödyntää erilaisia osiota muiden toimintojen seassa. Syynä siihen, ettei systemaattista S2-opetusta ja näin ollen myöskään S2-pakettia ole käytössä, on haastateltavien mukaan se, että päiväkodeilla ei ole resursseja laittaa yhtä työntekijää yksinään parin maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa pitämään tuokiota, vaan opetus tulee tapahtua olemassa olevien tuokioiden ja arjen tilanteiden sisällä.

TAULUKKO 6. Toimintamenetelmät

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Menetelmät	<ul style="list-style-type: none"> • kuvat joka toiminnassa mukana –> työvaiheet kuvina • Halinalle pienille ryhmille • Kili • Aamu-kirja • samat menetelmät kuin kielenkehityksen viivästymissä • Papunet • viittomat • Lauran päivä -materiaali • toimintataulut ja -kansiot • Repun takanasa • laulut, leikit ja lorut 	<ul style="list-style-type: none"> • lyhytsanainen puhuminen kaikkein ensimmäisenä ja yleisimpänä • ilmeet, eleet, osoitukset • tavaroiden ja esineiden kanssa toimiminen • 3-vuotiaille halinalle • Kili • Lauran päivä -materiaali • isommilla lapsilla kuvat –> pienten lasten kanssa kuvien käyttö on haastavampaa • vanhemmille palautetaulu päivän toiminnoista kuvina
Menetelmät, jotka tällä hetkellä käytössä	<ul style="list-style-type: none"> • kuvat -> työvaiheet kuvina • samat menetelmät kuin kielenkehityksen viivästymissä • papunet • toimintataulut ja -kansiot • varsinaiset S2 -paketit eivät käytössä • ei varsinaisia tuokioita vain maahanmuuttajalapsille -> kaikki lapset mukana • arjen tilanteiden korostaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • lyhytsanainen puhuminen • ilmeet, eleet, osoitukset • tavaroiden ja esineiden kanssa toimiminen • kuvat isommilla lapsilla • vanhemmille palautetaulu päivän toiminnoista kuvina • arjen tilanteiden korostaminen

6.3 S2-opetuksen haasteet

Haastateltavien päiväkotien henkilökunta toi esille S2-opetuksen haasteina muun muassa ajanpuutteen ja resurssipulan. Päiväkoti Ruusussa koettiin ajanpuute suurimmaksi haasteeksi, sillä työntekijät kokivat että heillä ei ole ollut yksinkertaisesti aikaa tutustua eri S2-paketteihin, vaikka siihen osalla olisikin olla saattanut olla jopa kiinnostusta. Myös se, kun paketteja alkaa olla jo niin monia erilaisia, koettiin päiväkotia Ruusussa haastavaksi. Kun aika ei riitä edes materiaaliin tutustumiseen, niin kuinka se riittäisi sitten sen ohella vielä vertailemaan eri materiaaleja ja valitsemaan sieltä ne käyttökelpoisimmat.

Niin on ja kun lapset vaatii aikaa, kun ne valvoo ja silloinkin kun ne nukkuu. Et ei oo sitä aikaa niin kuin ennen oli kun sitä materiaalia oli ja sitä pystyi valmistaakin. Sitten pitää aatella niin että olkoon.

Materiaaliahan on, mutta kun siihen kerkeäisi tutustua. Materiaaliahan on ja tietoa, mutta aika ei riitä, koska kotonakaan niihin ei ehdi tutustua, kun vapaa-aikaakin on oltava.

Päiväkoti Orvokissa suurimmaksi haasteeksi S2-opetuksen järjestämiselle mainittiin resurssien puute. Henkilökunta koki, että heillä ei ole riittävästi henkilökuntaa, jotta pystyttäisiin järjestämään systemaattisesti S2-opetusta vain muutamalle sitä tarvitsevalle lapselle. Yksinkertaisesti yhtä työntekijää ei pystytä säännöllisesti irrottamaan ryhmän toiminnasta, jotta opetusta saataisiin järjestettyä säännöllisesti. Haastatteluissa ilmeni myös se, että päiväkodissa ryhmien koot ovat suuria ja jo ne osaltaan vaikeuttavat erilaisten pienryhmätoimintojen pitämistä, koska niihin vaaditaan valtavasti ennakoon suunnittelua.

TAULUKKO 7. Haasteet S2-opetukseen liittyen

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Haasteet	<ul style="list-style-type: none"> • menetelmiin perehtymättömyys -> miten vaikuttaa käyttöönottoon • ajanpuute • materiaalin runsaus -> valinnan vaikeus 	<ul style="list-style-type: none"> • resurssit -> niiden vähyys • isot ryhmät -> vaatii hyvää ennakosuunnittelua

6.4 S2-opetuksen kehittäminen

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että säännöllisten S2-opetustuokioiden järjestäminen auttaisi maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tukemisessa. Päiväkoti Ruusun työntekijät olivat sitä mieltä, että S2-opetus olisi ehdottomasti aloitettava ennen kouluun siirtymistä, jotta maahanmuuttajataustainen lapsi ehtisi jo päivähoidon aikana oppia suomen kieltä. Kummassakaan päiväkodissa ei oltu ehditty tai pystytty kunnolla perehtymään eri materiaaleihin, joten myös siihen toivottiin muutosta

Molempien päiväkotien toiveena oli saada enemmän erilaisia koulutuksia S2-opetukseen ja muun muassa dokumentointiin liittyen, joihin kaikkien työntekijöiden olisi mahdollista oman mielenkiintonsa mukaan osallistua. Toivomuksena oli myös saada helpompikäyttöisempiä menetelmiä sekä tuokioiden toteuttamiseen että niiden arvioimiseen, jotta S2-opetuksen järjestäminen ei vaatisi niin paljon voimavaroja. Päiväkoti ykkösessä nousi myös esille ajatus siitä, että henkilökunnan kesken olisi saatava syntymään enemmän keskustelua siitä, miten maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehitystä voitaisiin edistää.

Päiväkoti Orvokissa haastateltavat toivat esille toiveen erillisen S2-opettajan saamisesta Kaajaan. S2-opettaja voisi olla kiertävä opettaja, joka tarpeen tullen vierailisi päiväkodeissa pitämässä maahanmuuttajataustaisille lapsille S2-opetustuokioita. Kyseinen opettaja voisi myös avustaa henkilökuntaa tarvittaessa antaen neuvoja ja opastusta. S2-opettajan lisäksi työntekijät mainitsivat, että maahanmuuttajataustaisen lapsen kannalta olisi parasta, jos päiväkodissa olisi nimetty tietty aikuinen, joka toimisi lähiaikuisena lapselle, kun hän aloittaa päivähoitossa. Lähiaikuinen olisi yksi ryhmän vakituisista aikuisista, joka keskittyisi ensimmäiset viikot pelkästään uuteen vasta-aloittaneeseen maahanmuuttajataustaiseen lapseen ja auttaisi häntä näin ollen pääsemään helpommin mukaan päiväkodin arkeen kiinni. Työntekijöiden mukaan aikuisen olisi oltava nimenomaan sellainen, joka jatkaisi maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa samassa ryhmässä edelleen sen muutaman viikon jälkeisen tutustumisajan jälkeen. Aikuisen irrottautuminen lapsesta tapahtuisikin pikku hiljaa. Näiden muutaman tutustumisviikon ajaksi voitaisiin ryhmään palkata sijainen, joka paikkaisi lähiaikuista sen ajan, kun hän olisi kiinni uudessa lapsen kanssa.

TAULUKKO 8. Kehityskohteita S2-opetukseen liittyen

	Päiväkoti Ruusu	Päiväkoti Orvokki
Kehitettävää	<ul style="list-style-type: none"> • parempi perehtyminen eri materiaaleihin • aikaa eri materiaaleihin perehtymiseen • koulutuksia enemmän koko henkilökunnalle • työntekijöiden keskustelun lisääminen -> mikä on lapsen etu • enemmän käytettävä dokumentointia • perushoitotilanteiden korostaminen opetuksessa • S2-opetuksen aloittaminen ennen koulua 	<ul style="list-style-type: none"> • paikkakuntaakohtainen kiertävä S2-opettaja • lähiaikuinen • S2-ohjelman opettamista enemmän • S2-tuokioihin lapsia eri ryhmistä • helppokäyttöisempiä menetelmiä • dokumentointikoulutusta ja välineitä dokumentointiin • lapselle pehmeä laskeutuminen päivähoitoon • vanhempien tunteminen ja yhteistyö heidän kanssaan

6.5 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme aiheena oli siis tutkia S2-opetuksen toimivuutta päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta käsin katsottuna. Haastattelimme päiväkodin työntekijöitä heidän kokemuksistaan S2- opetuksesta – miten he kokevat sen käytettävyyden päivähoiton arjessa ja kuinka he opetusta käyttävät sekä millaisia menetelmiä heillä on käytettävissään ja millaisia haasteita ja kehittämisen kohteita he ovat kohdanneet työssään.

Tutkimustulosten perusteella kävi ilmi, että luonnollinen oppiminen, eli arjen tilanteet, korostuvat systemaattisesti järjestettyjä S2-opetustuokioita enemmän päiväkodeissa. Haastattelvat kokivat luonnollisen oppimisen todella tärkeäksi suomen kieltä opettaessa. Haastatteluiden aikana ilmeni, että varhaiskasvattajat ymmärtävät millainen merkitys luonnollisella oppimisella on, etenkin silloin, kun aikaa ei ole erikseen järjestettävälle tuokioille. Ruokailu-, pukeutumis- ja leikki-tilanteet nähdään mahdollisuutena opettaa ja rikastuttaa suomen kieltä. Aikuiset haluavat tulla ymmärretyiksi, joten he antavat aikaa ja tilaa lapsen ymmärrykselle. He käyttävät kuvia ja viittomia apuna puhuessaan, joiden avulla he tukevat entisestään oppimista ja ymmärtämistä.

Haastateltaessa selvisi, että pienimmät, alle kolmevuotiaat, lapset oppivat suomen kieltä parhaiten arjen tilanteissa. Saman toteaa myös Kivijärvi kirjoituksessaan (2011, 6): mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hänen kohdallaan korostuvat päivittäiset vuorovaikutustilanteet. Pienillä lapsilla korostuvat myös vertaissuhteet, kun kantasuomalaiset ryhmän lapset opettelevat itsekin vielä suomen kieltä. Päiväkoti Orvokin työntekijöiden haastattelusta kävi ilmi, että pienten lasten kohdalla korostetaan leikin tärkeyttä yhtenä suomen kielen oppimisen keinona. Päiväkoti Orvokin työntekijä mainitsi, että leikki on jo itsessään hyvä menetelmä, kun lapset keskustelevat keskenään. Leikin tiimellyksessä opitaan myös uusia sanoja.

Haastatteluissa ilmeni, että päiväkodit eivät järjestä systemaattisia S2-opetustuokioita ajan ja resurssien puutteen vuoksi. Heillä on ollut käytössään erilaisia materiaalipaketteja, esimerkiksi Lauran päivää, mutta haastatteluhetkellä heillä ei ollut mitään materiaalipakettia käytössä. Haastateltavat kokivat irrottautumisen ryhmästä vaikeaksi muutaman maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa. Päiväkodeissa järjestetään kuitenkin tuokioita, joissa on sekaisin sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajataustaisia lapsia. Näiden tuokioiden rakenteet eivät ole suoranaisesti mistään S2-materiaaleista peräisin, vaan kaikille lapsille on käytössä samat materiaalit, laulut, lorut ja viittomat. Aikuisia ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi, jotta tuokioita pystyttäisiin järjestämään pelkästään maahanmuuttajataustaisille lapsille.

Haastateltavat kokivat S2-opetustuokiot kuitenkin tärkeiksi maahanmuuttajataustaisen lasten kielen kehittymisen kannalta, vaikka heitä ei päiväkodissa olekaan kuin maksimissaan muutamia ryhmää kohden. Päiväkodeilla ei vain ole resursseja itse järjestää tuokioita vain niitä tarvitseville, muutamalle lapselle. Tilannetta helpottamaan oli mietitty mahdollisen kiertävän S2-opettajan saamista Kajaaniin, koska silloin kyseinen opettaja voisi ottaa työntekijöiden rinnalla vastuuta maahanmuuttajataustaisen lasten S2-opetuksesta. S2-opettajan saamisen lisäksi haastatteluista kävi ilmi, että päiväkodeilla voisi olla tarvetta myös lisähenkilökunnalle, varsinkin silloin kun uusia maahanmuuttajataustaisia lapsia aloittaa päivähoitossa. Tällöin olisi mahdollista irrottaa yksi aikuisista olemaan koko aikaisesti uuden lapsen tukena ja auttamassa häntä pääsemään kiinni päiväkodin arkeen.

Haastateltavat kertoivat tietävänsä oman asenteensa ja käyttäytymisensä merkityksen lapsen suomen kielen opetuksessa ja kaksikielisyyden tukemisessa. He kertoivat kuinka paljon heidän omalla käyttäytymisellään voidaan vaikuttaa lapsen suomen kielen kehittymiseen. Myönteisen ilmapiirin puolesta puhuvat myös Kivijärvi ja Manninen (2014, 6). Työntekijöiden avoin ja myönteinen asenne tukee lasta tämän suomen kielen opettelussa. Lisäksi on tärkeää että varhaiskasvattajat ovat kärsivällisiä ja antavat lapselle aikaa ymmärtää ja oppia. Yksi haastateltavista toikin esille, että eivät kantasuomalaisetkaan lapset opi suomen kieltä hetkessä, ilman harjoittelua. Haastatteluista kävi myös ilmi, että varhaiskasvattajat osaavat listata myös keinoja, joiden avulla he voivat tukea lasta kielen kehityksessä.

Dokumentoinnin haastateltavat kokivat alueeksi, johon tarvittaisiin jatkossa kehitystä, vaikka sitä käytettiin molemmissa päiväkodeissa. Päiväkoti Ruusun työntekijät käyttivät omien sanojensa mukaan dokumentointia systemaattisesti päivittäin apunaan ja päiväkoti Orvokissakin dokumentointia ei oltu täysin heitetty syrjään. Osaamattomuus ja kiire veivät kuitenkin aikaa dokumentoinnilta, vaikka se molemmissa päiväkodeissa koettiin hyvin tärkeäksi. Lapsia havainnoitiin kummassakin päiväkodissa, mutta eroja löytyi siinä, miten havainnot kirjattiin ylös, sillä osa kirjasi havainnot ylös papereihin, kun taas osalla havainnot jäivät muistin varaan. Päiväkodeissa ei ollut käytössä varsinaisia arviointimenetelmiä, mutta kielen kehitystä arvioitiin usein valtakunnallisten Kettu- ja Lumiukko-testien avulla. Tämän vuoksi työntekijät kaipasivatkin enemmän lisäkoulutuksia sekä dokumentointiin että arviointiin. Lisäkoulutuksien avulla he voisivat muokata omia työtapojaan kenties yhtenäisemmiksi.

Jokainen haastateltava koki, että maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen oppiminen ennen suomen kielen oppimista on erityisen tärkeää. Oman äidinkielen osaaminen ja kielen hallinta tukee myös suomen kielen oppimista. Esille nousi myös se, että vanhemmat usein ajattelevat suomen olevan ensisijaisen tärkeä lapselle ja koettavat saada lapsen oppimaan oman äidinkielen sijaan suomen kieltä. Tähän varhaiskasvattajien mukaan on puututtava ja ohjeistettava vanhempia siitä, että oma äidinkieli on lapselle se tärkein. Äidinkielen osaamisen tärkeydestä puhuvat myös Hytönen ym. (2002, 31-32). Äidinkielen avulla siirretään kulttuurin tapoja eteenpäin ja se on perusta muiden kielten ja aineiden oppimiselle.

Haastateltavat kertoivat, että he eivät itse voi konkreettisesti juurikaan tukea maahanmuuttajataustaisten lasten äidinkielen puhumista päiväkodissa, mutta he kuitenkin pyrkivät tiedottamaan vanhempia siitä, että heidän tulee käyttää omaa äidinkieltä kotonaan ja että päiväkodissa sitten opetellaan suomen kieli. Näin pyritään saavuttamaan toiminnallinen kaksikielisyys, mikä on varhaiskasvatuksen tavoitteena maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa.

Saatujen tulosten mukaan haastateltavilla on tieto siitä, kuinka tärkeää on tukea maahanmuuttajataustaista lasta hänen kielen kehityksessään. Heillä on myös tieto siitä, miten he voivat tarvittaessa tukea lasta. Tästä kertoo hyvin se, että työntekijät pyrkivät käyttämään arjen tilanteita hyväksi kielen opettamisessa, kun heillä ei ole muuten aikaa järjestää systemaattisia S2-opetustuokiota. Päiväkodeissa pyritään myös huomioimaan ja tarpeen tullen muuttamaan työntekijän omaa käyttäytymistä lapsen kielen kehitystä parhaiten tukevaksi ja samalla mahdollistamaan lapsen oppiminen arkipäivän tilanteissa, esimerkiksi pukemistilanteissa. Lisäksi vaikka päiväkodeissa ei ollut käytössä systemaattisia S2-opetustuokioita, niin toimintamenetelminä käytettiin muun muassa toimintatauluja, kuvia ja arjen tilanteita.

Haastateltavien mukaan S2-opetuksesta löytyy myös kehitettävää. He mainitsivat muun muassa S2-opettajan ja lähiaikuisen saamisen sekä lisäkoulutukset, mutta myös oman itsensä kehittämisen. Perehtyminen materiaaleihin koettiin yhdeksi kehittämisen kohteeksi, vaikka se vaatiikin aikaa. Myös ajanpuute koettiin yhdeksi suurimmaksi haasteeksi koko työskentelylle.

7 POHDINTA

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa tehtävä työ alkoi kiinnostaa meitä opintojen loppuvaiheessa. Erityisesti maahanmuuttajatyö päiväkodissa on molempien mielestä mielenkiintoista, koska kumpikin meistä aikoo suuntautua varhaiskasvatukseen. Tuntui helpolta yhdistää päiväkotityö ja maahanmuuttajatyö, varsinkin kuin saimme siihen hyvän pohjan. Maahanmuutto on ollut myös hyvin ajankohtainen ja ollut paljon esillä viime vuosien aikana ja uskomme, että siitä tulee yhä näkyvämpi aihe varhaiskasvatuksessa, kun pakolaisvirta kasvaa. Aiheemme on mielestämme tärkeä, sillä kasvavan maahanmuuton myötä, myös päiväkotien on alettava miettimään yhä enemmän oman toimintansa tarjoamista maahanmuuttajille.

7.1 Tulosten pohtiminen

Kieli on ihmisille todella tärkeä. Sen avulla ilmaistaan omaa yksilöllisyyttä ja tunteita, ajatellaan ja ollaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ensimmäiset ikävuodet ovat lapselle merkittäviä kielen kehityksen kannalta. Kielen kehityksen viivästymät näkyvät tulevaisuudessa vertaissuhteissa ja oppimisvaikeuksina. Suomessa yhteiskunta pyrkii integroimaan maahanmuuttajat suomalaiseen yhteiskuntaan ja ilman suomen kielen osaamista integroituminen on hankalampaa. Päiväkotien olisikin tärkeä huomioida tämä asia ja panostaa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa tehtävään työhön ja sitä myöten olennaisesti myös S2-opetukseen.

Pienet, alle kolmevuotiaat, maahanmuuttajataustaiset lapset oppivat suomen kieltä kantasuomalaisien lasten kanssa toimiessaan, esimerkiksi leikin lomassa. Pienet lapset eivät välttämättä tarvitse puhuttua kieltä leikeissään, koska leikki ei ole vielä juonellista. Tämän ikäiset lapset kertovat konkreettisesti, mitä auto esimerkiksi tekee: ”auto ajaa”. Pienten lasten kohdalla S2-opetuksen systemaattisesta järjestämisestä ei tarvitse kantaa vielä suurta huolta. Tärkeää on kuitenkin muistaa perushoitotilanteet, jotka mahdollistavat suomen kielen oppimisen arkisten tilanteiden sisällä. Toisin voi olla yli kolmevuotiaiden lasten kanssa.

Kun maahanmuuttajataustainen lapsi tulee päivähoitoon yli kolmevuotiaana, suomen kielen opettaminen voi korostua huomattavastikin pieniä lapsia enemmän. Yli kolmevuotias ei välttämättä opi enää yhtä helposti kieltä leikin kautta kuin nuoremmat. Toisin kuin alle kolmevuotiailla isommilla lapsilla leikki on jo paljon kehittyneempää ja siinä alkaa olla jo jonkinlainen juonellisuus. Sellaiset lapset, joilla kielen kehityksessä ei ole ongelmaa, pääsevät mahdollisesti helpommin leikkiin mukaan kuin ne, joilla ongelmia on. Saattaa olla, että lapsi, jolla on kielen kehityksen viivästyksiä, ei halua itse lähteä mukaan leikkiin tai häntä ei siihen otetakaan.

Millaisia vaikutuksia kielen kehityksen viivästyksellä sitten voisi olla? Voidaan kuvitella lapsi, joka on muuttanut Suomeen ja hän ei vielä itse puhu saati ymmärrä suomen kieltä. Miten tällainen vaikuttaa hänen käyttäytymiseensä? Lapsi yrittää saada itsensä jotenkin ymmärretyksi ja huomioiduksi. Lapsella voi alkaa esiintyä häiriökäyttäytymistä. Lapsi ei välttämättä pysty keskittymään ja on rauhaton. Tällöin olisi tärkeä huomata, että käyttäytyminen voi johtua juuri suomen kielen osaamattomuudesta

Vertaisuhteet ovat tärkeitä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Ihmisille on jo itsessään tärkeää, että he kuuluvat johonkin ryhmään. Tunne siitä, että kuuluu johonkin ryhmään, voi antaa voimaa. Vertaisuhteissa lapsi oppii vuorovaikutusta ja oppii kehittämään omaa itseään suhteessa toisiin. Vertaisuhteet voivat myös ehkäistä kiusatuksi tulemistä ja syrjäytymistä. Jo näiden syiden takia olisi tärkeää, että maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetukseen keskityttäisiin entistä enemmän. Lisäksi kielen kehityksen viivästymät voivat olla yhteydessä oppimisvaikeuksiin. Kuinka lapsi, jonka suomen kielen osaaminen on heikko, voi pärjätä koulussa? Mitä aikaisemmin he oppivat suomen kielen, sitä nopeammin he voivat integroitua osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

Luonnollinen oppiminen on toki tärkeää yli kolmevuotiailla lapsilla, mutta antaako se yksinään heille tarpeeksi mahdollisuuksia oppia suomen kieltä vai tarvitaanko rinnalle ohjattuja ja ennalta suunniteltuja opetustuokioita. Isoimmilla lapsilla tulisikin korostaa S2-tuokioiden systemaattista järjestämistä. S2-opetuksen tavoitteena on, että lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi erilaisissa arjen tilanteissa. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin ja pystyttäisiin ehkäisemään tulevia jo edellä mainittuja ongelmia, tulisi luonnollisen oppimisen lisäksi korostaa myös ohjattua oppimista. Näin suomen kielen oppimista voitaisiin tehostaa entisestään.

Varhaiskasvattajat kertoivat, että heillä ei ole aikaa eikä myöskään resursseja järjestää systemaattisia S2-opetustuokioita päiväkodeissaan. Emme tiedä kuinka paljon S2-tuokioiden puutteellinen järjestäminen on asenteesta kiinni, mutta on huolestuttavaa, että tuokioita järjestetään systemaattisesti niin vähän jos ollenkaan. Monien päiväkotien ongelma on, että resursseja ei vain yksinkertaisesti ole käytettävissä mihinkään ylimääräiseen. Päiväkodeissa koetetaan pyrkiä selviytymään arjesta lakien vaatimalla tavalla. Ymmärrettävistä syistä varhaiskasvatuksen henkilöstö ei voi venyä äärettömästi, kun resurssit eivät anna periksi. Sen lisäksi myös oma työssä jaksaminen ja hyvinvointi tulee huomioida. He kuitenkin voisivat muuttaa hieman normaaleja toimintatapojaan niin, että työ helpottuisi tai heille voitaisiin koettaa järjestää apua muilta tahoilta.

Pienryhmätoiminta voisi olla yksi keino tukea maahanmuuttajataustaisia lapsia. Yhdellä aikuisella ei siinä tapauksessa olisi kuin alle kolmevuotiaita lapsia neljä tai yli kolmevuotiaita seitsemän. Pienryhmätoiminnan avulla aikuinen voisi oppia tietämään ja tuntemaan lapset eri tavalla, kun hänellä olisi aikaa tutustua jokaisen lapseen yksilönä. Pienryhmätoiminnassa aikuisella olisi entistä parempi tietämys lasten taidoista ja mahdollisista tuen tarpeista ja sitä kautta hän voisi myös tukea heitä entistä paremmin. Pienryhmätoiminta ei työllistäisi varhaiskasvattajia yhtään sen enempää, mutta se antaisi todella paljon jokaiselle lapselle. Aikuinen tulisi lapselle tutuksi ja arempikin lapsi uskaltaisi kenties tulla ulos kuorestaan.

Muita tapoja huomioida positiivisesti maahanmuuttajataustaiset lapset päivähoidossa on muun muassa Tampereen mallin käyttäminen. Mallissa on kyse siitä, että yksi maahanmuuttajataustainen lapsi vastaisi aina kahta lasta. Näin työntekijöillä olisi aikaa antaa lapselle enemmän huomiota. Kuten haastateltavat kertoivat, ryhmässä voisi olla lähiaikuinen maahanmuuttajataustaisen lapsen tukena. Tämä aikuinen olisi se, joka auttaisi lasta hänen ensimmäisinä kuukausinaan ihan perushoitotilanteista alkaen. Ryhmään palkattaisiin ryhmän ulkopuolelta sijainen, jotta lähiaikuinen voisi keskittää kaikki voimavaransa maahanmuuttajataustaiseen lapseen. Tilanne olisi ideaali ja vähentäisi muiden työntekijöiden stressiä lapsen integroitumisesta ryhmään ja auttaisi myös maahanmuuttajataustaista lasta pääsemään nopeammin ja paremmin mukaan.

Mitä itse tuokioihin sitten tulee, varhaiskasvatuksen henkilöstö voisi pitää tuokioita, joissa sekä maahanmuuttajataustaiset että kantasuomalaiset lapset ovat mukana sekaisin. Näiden

lisäksi olisi kuitenkin hyvä olla erikseen S2-opettajan pitämiä opetustuokioita vain niitä tarvitseville lapsille. S2-opettaja voisi olla kiertävä ja pitää mahdollisuuksien mukaan ryhmä-, pari- tai yksilötuokioita maahanmuuttajataustaisille lapsille. S2-opettaja voisi olla tuokioiden järjestämisen lisäksi myös muissakin asioissa henkilökunnan tukena ja antaa uusia vinkkejä päiväkodin arjen pyörittämiseen.

Edellä mainitut toiminnot toki vievät enemmän aikaa, panostamista ja osa rahallisiakin menoja, varsinkin kun uusien henkilöiden palkkaaminen ei ole ilmaista. Mutta mietinnässä voisi kuitenkin olla se, miten paljon enemmän tällainen panostaminen hyödyttäisi lasta tulevaisuudessa. On tutkittu, että ennaltaehkäisy tulee loppupeleissä halvemmaksi kuin jälkihoito. Panostaminen ennaltaehkäisyyn hyödyttää sekä yksilöä että yhteiskuntaa.

Vuodesta 1990 aina tähän päivään saakka meille on tullut tasaisesti maahanmuuttajia maan joka kolkasta, muun muassa Somaliasta, Irakista ja Venäjältä. Tällä hetkellä on menossa iso pakolaisvirta Lähi-Idästä, mikä tulee tietysti vaikuttamaan myös Suomeen. Voi olla, että tulevaisuudessa onkin harvassa ne päiväkodit, jossa ei olisi maahanmuuttajia. Ne päiväkodit, joiden ei ole vielä tarvinnut ajatella S2-opetusta ja sen järjestämistä, ovatkin jatkossa mahdollisesti ihan uudessa tilanteessa. Päiväkodin työntekijät eivät saisi missään nimessä joutua tilanteeseen, jossa heillä ei ole aikaa tai resursseja panostaa jokaisen lapsen tasapuoliseen kehittymiseen. Tämä nimittäin vaikuttaisi myös lapsiin. Aina kun ei välttämättä edes ajattele, että millainen vaikutus päiväkodilla on lapseen. Se kasvattaa lasta kodin rinnalla ja antaa eväitä tulevaisuuteen.

Että, jos päiväkodissa tehdään hyvin töitä S2:n kanssa, niin koulu ja koulun S2- opetus kiittää.

7.2 Tutkimusprosessin pohtiminen

Meillä oli haaveena tehdä opinnäytetyö, jossa saisimme yhdistettyä jollain tavalla päiväkotityön ja maahanmuuttajat. Saimme idean soittaa Kajaaniin varhaiskasvatuspalveluihin, josta meidät ohjattiin maahanmuuttajatyönkoordinaattorin juttusille. Lähdimme kyselemään häneltä, olisiko hänellä mahdollisesti aiheita opinnäytetyöhömmä, joka voisi liittyä edellä mai-

nittuihin aiheisiin. Vuoden 2015 tammikuussa tapasimmekin hänet ja saimme mahdollisuuden perehtyä enemmän mielenkiintoiselta vaikuttavaan aiheeseen, S2-opetukseen ja sen käytettävyyteen varhaiskasvatuksessa. Yhteistyö lähti pyörimään alusta lähtien hyvin ja helposti. Aiheen saatuamme ja sen hyväksymisen jälkeen saimme helposti yhteistyötahot Kaajanin kahdesta päiväkodista ja pääsimme haastattelemaan näiden päiväkotien henkilökuntaa.

Tutkimuksemme tavoitteena oli saada tietoa S2-opetuksen käytettävyydestä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme rajaamiseksi päädyimme yhteistyössä maahanmuuttajatyönkoordinaattorin kanssa siihen, että lähtisimme tutkimaan aihetta henkilökunnan näkökulmasta käsin. Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua ryhmähaastattelun muodossa. Mielestämme ryhmähaastattelu oli tutkimuksemme kannalta paras vaihtoehto ja aineistonkeruumenetelmänkin luotettava. Haastattelujen avulla jokaisella haastateltavalla oli mahdollisuus tuoda esiin omia henkilökohtaisia sekä yhdessä kokemuksen kautta tulleita mielipiteitä aiheeseen liittyen.

Lähdimme hieman epävarmoina haastatteluihin, sillä lopulliset tutkimuskysymykset eivät olleet vielä täysin lukkoon lyötyjä ja emme tienneet saisimmeko haastattelupohjalla sellaisia vastauksia, mitkä hyödyttäisivät meidän tutkimuskysymyksiä. Haastatteluita tehdessämme emme olleet täysin varmoja siitä, miten meidän pitäisi muotoilla kysymyksiämme, jotta ne hyödyttäisivät mahdollisimman hyvin meidän tutkimuskysymyksiä. Onneksi teemahaastattelu antaa sen verran myöten, että tarkasti laadittuja kysymyksiä ei tarvitse. Kunhan aihepiirit, teemat, ovat tiedossa, niin sillä pääsee jo melko pitkälle. Onneksi siis valitsimme teemahaastattelun ryhmälle. Haastattelusta tuli keskusteleva ja vaikka asioita ei ollut mainittu haastattelupohjassa, tuli ne esille keskusteltaessa. Emme tiedä olisiko keskustelusta tullut vieläkin antoisampi, jos kaikki haastateltavat olisivat valmistautuneet tilanteeseen ennalta. Yhdessä haastattelutilanteessa kävi nimittäin ilmi, että kaikilla haastateltavilla ei ollut aikaa tai mahdollisuutta valmistautua haastatteluun tavalla jolla he olisivat sen halunneet tehdä.

Haastatteluiden jälkeen meidän tutkimuskysymyksemme vähän muuttuivatkin. Ei sisällöltään, mutta niin, että ne vastaisivat paremmin tarkoituseriämme. Loppujen lopuksi meidän tutkimuskysymykseksi tulivat: Miten varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee S2:n käytettävyyden maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tukemisessa ja millaisia kielen

kehityksen tukemisen toimintamenetelmiä työntekijöillä on käytettävissään ja kuinka he kokevat niiden käytettävyyden arjessa.

Kun olimme työstäneet opinnäytetyötämme ja paneutuneet aiheeseen enemmän haastatteluiden jälkeen, tuli tunne, että aiheeseen olisi saattanut syventyä vieläkin enemmän jo ennen haastatteluja. Olisimme saattaneet saada haastatteluista ehkä vielä enemmän irti. Haastatteluiden avulla saimme kuitenkin paljon hyvää tutkimusmateriaalia joiden pohjalta pääsimme analysoimaan tutkimuksen tuloksia. Analysointia helpottivat myös haastattelurungossa olleet erilaiset teemat, jotka kytkeytyivät osittain myös opinnäytetyömme teoriapohjaan. Olimme kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiä haastatteluihin. Niiden pohjalta oli helppo lähteä työstämään lopullista työtä.

Haastattelut tehtiin siis maalisi- ja huhtikuun vaihteessa ja niiden jälkeen työhömmä tuli muutamän kuukauden mittainen tauko, kesäloma, jolloin emme nähneet toisiamme, kun asuimme eri paikkakunnilla. Tällä ajalla emme siis saaneet työstettyä yhdessä opinnäytetyötämme kovinkaan paljoa eteenpäin. Tauko teki sekä hyvää että huonoa. Aluksi huonosti asetellut tutkimuskysymykset muotoutuivat parempaan suuntaan ja olimme lähempänä sitä, mitä työltä loppujen lopuksi halusimme. Emme halunneet keskittyä S2-opetuksen merkittävyyteen lasten kielenkehityksessä vaan siihen, mitä maahanmuuttajatyönkoordinaattorikin oli ehdottanut meidän tutkivan, yksinkertaisesti S2-opetuksen käytettävyyttä. Alussa lähdimme hakemaan työltämme ehkä liikaa ja jotain liian hienoa ja siitä syystä unohdimme punaisen langan. Tauon aikana tämä punainen lanka kuitenkin löytyi, jonka jälkeen aiheeseen siirtyminen ja opinnäytetyön työstäminen oli helpompaa.

Tauko kesällä vei työskentelyaikaamme ja kun meillä oli tarkoitus saada opinnäytetyö valmiiksi syksyn 2015 aikana, niin kesän lopulla hoksasimme että, aikaa ei ollut enää äärettömästi jäljellä. Kirjoittamista jatkoimme uudelleen alkusyksystä ja tiedostimme sen, että kiire tulee. Tiukentuneen aikataulun vuoksi saimme kuitenkin edettyä työssämme kohtuullisella vauhdilla. Välillä toki oli aikoja, jolloin kirjoittaminen ei olisi innostanut sitten yhtään, mutta tieto tiukasta aikataulusta toimi puhdinantajana.

Tutkimusprosessimme ei siis edennyt täysin ennalta suunnitellussa aikataulussa, mutta työmme runko on pysynyt kutakuinkin samanlaisena koko prosessin ajan alusta saakka muutamia muutoksia lukuun ottamatta. Tästä syystä olemme mielestämme onnistuneet tekemään työtämme ajatuksen kanssa ja huolellisesti.

7.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössämme haastateltavat ovat saaneet itse kertoa omat näkemyksensä tutkittavaan teemaan liittyen, mikä on toiminut yhtenä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden mittarina. Tutkimuksen eettisyys näkyy myös tutkimuksen tekijöiden aitona kiinnostuksena tutkittavaa ilmiötä kohtaan (Eskola & Suoranta 2000). Olemme pyrkineet olemaan tekemättä minkäänlaisia ennako-oletuksia aiheesta ja olemme myös halunneet tuottaa uutta tietoa, joka olisi rehellistä, luotettavaa ja tutkimuksen kaikkia osapuolia kunnioittavaa.

Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme koettaneet pitää kiinni haastateltavien anonyymiudesta. Haastatteluiden äänitteet poistimme heti litteroinnin jälkeen ja kaikki tutkimusmateriaali on ollut vain meidän käytössämme. Lisäksi opinnäytetyön valmistuttua kaikki tutkimukseen tarvittu materiaali poistetaan asianmukaisesti.

Laadullista tutkimusta ja sen luotettavuutta ei voida arvioida samalla tavalla kuin määrällistä tutkimusta, koska määrällisessä tutkimuksessa voidaan laskea luotettavuustekijät suoraan. Laadullisessa tutkimuksessa näin ei ole vaan luotettavuustekijät tulee näkyä tutkijoiden aikaansaannoksissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226–228.) Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo myös tutkijoiden tarkka kuvailu tutkimusprosessin etenemisestä ja käytetyistä menetelmistä sekä siitä, miten tuloksiin on päädytty (Hirsjärvi & Hurme 2004, 184–185).

Tutkimuksemme kohderyhmänä oli Kajaanin kaupungin kahden eri päiväkodin henkilökunta, joista haastattelimme yhteensä seitsemää työntekijää. Tavoitteenamme oli ryhmähaastattelun avulla saada haastateltavat keskustelemaan haastattelun teemoista ja tässä onnistuimmekin kohtalaisen hyvin, sillä haastateltavat auttoivat toisiaan täydentäen tarvittaessa toistensa kertomuksia. Haastatteluiden viemiseksi eteenpäin ei tarvittu kuin muutamia tukikysymyksiä.

Pyrimme myös litteroimaan haastattelut mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen, jotta ne olisivat mahdollisimman hyvin muistissa. Litterointi tapahtui tarkasti sanasta sanaan, jonka avulla saimme kaiken mahdollisen irti haastatteluista ja pystyimme hyödyntämään tätä myös koko analysointiprosessin ajan.

Meidän tutkimuskohteena oli vain kaksi Kajaanin päiväkotia, joten tuloksia ei voi yleistää kaikkia päiväkoteja koskevaksi. Yksi tutkimuksen luotettavuutta lisäävistä seikoista on kuitenkin se, että vaikka haastateltavien määrä ei ollut kovin suuri, oli heillä paljon työkokemusta maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyen ja sitä kautta tietämystä myös S2-opetuksesta.

7.4 Oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme, kuinka paljon meillä on vielä opittavaa, vaikka sosionomi-koulutus on antanut hyvän alun ja tietoperustan tulevaisuutta ja lastentarhanopettajan työtä varten. On ymmärrettävää, että koulutuksen aikana ei voida käydä kaikkea yhdessä läpi, joten opinnäytetyön tekeminen on siinä mielessä hyvää aikaa oppimiselle. Opinnäytetyön tekeminen mahdollistaa syvemmän perehtymisen valittuun aiheeseen ja näin ollen myös laajemman tietoperustan aiheesta. Tämä selkeni meille työskentelymme aikana, sillä ennen opinnäytetyömme tekoa emme tienneet paljoakaan S2-opetuksesta varhaiskasvatuksessa. Koulutuksen aikana aiheeseen ei oltu juurikaan tutustuttu, joten meille aukeni tilaisuus oppia enemmän aiheesta opinnäytetyön muodossa. Aiheen valitseminen oli siis kannattavaa meidän kohdallamme.

Koemme, että opinnäytetyön kautta olemme saaneet itsellemme sellaisen tietoperustan S2-opetuksesta ja siihen liittyvistä muista asioista. Uuden opitun tiedon varassa on hyvä jatkaa eteenpäin työelämään. Luulemme, että meillä on nyt enemmän annettavaa asiakastyöhön, kun päivähoito muuttuu koko ajan monikulttuurisemmaksi maahanmuuton lisääntyessä. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kohdatessamme olemme tietoisia hänen mahdollisista tuen tarpeistaan ja tiedämme kuinka vieraskielistä lasta tulee tukea hoidon aloituksessa ja myös sen jälkeen, olipa lapsi minkä ikäinen hyvänsä.

Opinnäytetyön teon aikana koemme myös kehittämisosaamisemme harjaantuneen. Haastatteluiden aikana pääsimme kuulemaan useita kehitettäviä asioita S2-opetuksesta ja tästä innostuimme myös itse miettimään omia kehittämisideoitamme S2-opetukseen liittyen, esimerkiksi pienryhmätoiminnan hyödyntäminen aiempaa laajemmassa määrin. Lisäksi opinnäytetyötä tehdessämme mielessämme pyöri aina ajatus, että miten itse voisimme tulevaisuudessa hyödyntää S2-opetusta työssämme. Haastatteluiden tuloksia miettiessä ja omia työtapojamme pohtiessa kävimme ikään kuin vuoropuhelua itsemme kanssa.

Omalla tavallaan opinnäytetyön teko opettaa ottamaan vastuuta. Prosessin aikana otetaan vastuuta jos jonkin moisista asioista, muun muassa yhteistyökumppaneiden hankkimisesta, aikatauluista kiinni pitämisestä ja opinnäytetyön eettisyydestä. Olemme siis vastuussa siitä mitä tuotamme. Ennen kaikkea opinnäytetyö on myös matka omaan itseensä ja ammatilliseen oppimiseen. Opinnäytetyön erivaiheet herättävät itsessä erilaisia tunteita ja ajatuksia, esimerkiksi sen miten tulee käyttäytyä haastatteluissa, miten pitää ottaa vastuuta ja kuinka toimia mahdollisen paineen alla. Opinnäytetyön työstäminen voi lisäksi herättää vihan, turhautumisen ja pettymyksen tunteita muiden tunteiden rinnalla. Tärkeintä kuitenkin on, että näistä vaiheista oppii aina jotain ja pystyy jatkamaan eteenpäin. Yhdessä vaiheessa me kadotimme työmme punaisen langan ja työn tekemiseen tuli suunniteltua pidempi tauko, mutta tauon jälkeen kirjoittaminen sujui taas paremmin, kun välissä ajatuksissa oli muutakin kuin vain opinnäytetyö. Kaiken kaikkiaan olemme kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiä työn lopputulokseen.

LÄHTEET

- Eerola-Pennanen, P. 2012. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 233–245.
- Erikainen, V. 2012. Opi suomea. Kielituokioita päiväkotikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50928/erikainen_veronika.pdf?sequence=1. Viitattu 9.11.2015.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Ronsi, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. Helsingin kaupungin päivähoiton suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:12.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hassinen, S. 2005 Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu -Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hytönen, M-L., Laurell, H., Mannila, K., Marttila, I. & Routio, M. 2002. Maahanmuuttajatyön käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä. Saatavissa: http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/7cae95004a1563cc9699f6b546fc4d01/mamuyksip1_6low.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=7cae95004a1563cc9699f6b546fc4d01. Viitattu 2.11.2015.
- Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelma 2013.
- Kauhanen, M., Luokkanen, R. & Manner, K. 1998. Maahanmuuttajaoppilaiden opetus normaaliluokassa. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) Monikulttuurinen koulu. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Kinnunen, T. & Viitala, U. 2014. Halinalle-ohjelma osaksi päiväkodin arkea. Puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelman pilotointi varhaiskasvatukseen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. Opinnäyte. Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74358/Kinnunen_Thongmee.pdf?sequence=1. Viitattu 10.10.2015.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 246–259.

Kivijärvi, T. & Manninen, K. 2014. Lapsen kielen kehityksen tukeminen monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä.

Laitala, M. 2007. Lauran päivä. Suomi toisena kielenä – kartoitusaineisto esiopetukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu. Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: Bookwell Oy. 51–72.

Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. 2007. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Selvityksiä. Sosiaali ja terveysministeriö. Helsinki.

Monikulttuurisuus Kuopion päivähoidossa. 2013. Kuopion kaupunki/ Varhaiskasvatus. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/documents/12147/698bb4e9-7bff-48c0-9315-fe216b70a054>. Viitattu 16.9.2015.

Nissilä, L., Vaarala, H., Pitkänen, K. & Dufva, M. 2009. Kaksi- ja monikielisten kielelliset oppimisvaikeudet ja kielen oppimisen tuki. Teoksessa L. Nissilä & H-M. Sarlin (toim.) Maahanmuuttajien oppimisvaikeudet. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy. 36–61.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa A-L- Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy-Yliopistopaino. 31–42.

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy.

Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV -Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 10.9.2015.

Suomi toisena kielenä- opetussuunnitelma varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. 2011. Järvenpää. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/jarvenpaa/attachments/text_editor/1000.pdf. Viitattu 15.8.2015.

Suomi toisena kielenä- opetussuunnitelma varhaiskasvatuksessa. 2012. Vaasa: Vaasan kaupungin kasvatus- ja opetusvirasto. Saatavissa: http://www.vaasa.fi/sites/default/files/s2_opetussuunnitelma_varhaiskasvatus_2012_ilman_lasten_kuvia.pdf. Viitattu 10.8.2015.

Söderling, I. 2013. Maahanmuutto ja suomalaiset asenteet. Teoksessa. A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisella työssä. Helsinki: Kirjapaino Fram. Vaasa. 15–31.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Välimäki, A-L. 2011. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003/2005. Teoksessa A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy-Yliopistopaino. 13–22.

TEEMAHAASTATTELURUNKO – SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETUS

Suomi toisena kielenä opetus

- Luonnollinen oppiminen?
- Ohjattu oppiminen?
 - Miten näkyvät päivähoidon arjessa?
- Työntekijöiden oma asenne ja käyttäytyminen?
 - Oman asenteen ja käyttäytymisen merkitys lapsen kielen kehitykselle?
 - Ympäristön ilmapiirin vaikutus?
- Oman kielen tukeminen ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö?
 - Työntekijän oma rooli tukemistehtävässä?
- Dokumentointi ja arviointi?
 - Millaisia menetelmiä käytössä?
 - Miten käytetään?

Kielen kehityksen toimintamenetelmiä

- Millaisia menetelmiä on käytettävissä?
- Mitä menetelmiä käytetään?
 - Arjen sisällä?
 - Erilliset ohjatut tuokiot?

Suomi toisena kielenä- opetuksen haasteet

- Onko?
- Jos on niin millaisia?

Kehitettävää suomi toisena kielenä- opetuksessa

- Onko?
- Jos on niin millaisia?